

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Lucie Šebelová

Bohuslav Ečer a jeho role v Norimberském procesu

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Bohuslav Ečer a jeho role v Norimberském procesu* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

podpis

Poděkování

Na tomto místě si dovoluji poděkovat vedoucímu diplomové práce JUDr. Mgr. Ondřeji Horákovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky, podporu a čas, který mi při zpracování diplomové práce věnoval.

Dále bych chtěla vyslovit velké díky své mamince a sestře Evě za obrovskou psychickou podporu, které se mi při psaní diplomové práce od nich dostávalo.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	5
ÚVOD	6
1 ŽIVOT BOHUSLAVA EČERA.....	7
1.1 OBDOBÍ DO VYPUKNUTÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	7
1.2 SNAHA O ZACHOVÁNÍ MÍRU	9
1.3 BŘEZEN 1939	11
1.4 EMIGRACE A POBYT V JUGOSLÁVII	12
1.5 ODJEZD Z JUGOSLÁVIE A POBYT V PAŘÍŽI	12
1.6 OBSAZENÍ FRANCIE A DRUHÝ ÚTĚK PŘED HITLEROVCI	13
1.7 PŘES PYRENEJSKÝ POLOOSTROV AŽ DO ANGLIE.....	15
1.8 PONORIMBERSKÁ DOBA	17
1.9 AKADEMICKÁ ČINNOST NA MASARYKOVĚ UNIVERZITĚ V BRNĚ	17
1.10 ZHORŠUJÍCÍ SE ZDRAVOTNÍ STAV A KONEC JEHO ŽIVOTA	18
1.11 VYZNAMENÁNÍ A OCENĚNÍ	19
1.12 BOHUSLAV EČER OČIMA PŘÁTEL	19
1.13 VÝZNAM OSOBNOSTI BOHUSLAVA EČERA.....	20
2 PŘÍNOS A PRÁCE DR. EČERA PRO MEZINÁRODNÍ PRÁVO TRESTNÍ.....	22
2.1 POTRESTÁNÍ VÁLEČNÝCH ZLOČINŮ PO 1. SVĚTOVÉ VÁLCE	22
2.2 MYŠLENKA POTRESTÁNÍ VÁLEČNÝCH ZLOČINCŮ ZA 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	25
2.3 KONCEPCE NA POTRESTÁNÍ VÁLEČNÝCH ZLOČINŮ A JEJÍ PŘÍPRAVA.....	27
2.4 ZÁVĚREČNÝ BOJ O PROSAZENÍ POTRESTÁNÍ VÁLEČNÝCH ZLOČINCŮ, ČINNOST V KOMISI SPOJENÝCH NÁRODŮ PRO VYŠETŘOVÁNÍ VÁLEČNÝCH ZLOČINŮ.....	31
2.4.1 Vymezení pojmu „válečný zločin“	32
2.4.2 Stanovení způsobu potrestání válečných zločinců.....	36
2.5 MAGICKÉ DATUM 8. 8. 1945	38
2.6 JAKÉ ZLOČINY BUDOU TRESTÁNY	39
2.7 KDO MÁ BÝT PŘED MEZINÁRODNÍM SOUDEN STÍHÁN	41
2.8 VÝZNAM NORIMBERSKÉHO PROCESU	44
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50
ABSTRAKT	52
ABSTRACT	53
KLÍČOVÁ SLOVA	54
KEY WORDS	54
PŘÍLOHY	55

Seznam použitých zkratek

DTJ	Dělnická tělovýchovná jednota
Gen	Generál justiční služby
LIA	London International Assembly
MU	Masarykova univerzita
NSDAP	Národní socialistická německá dělnická strana
SA	Sturmabteilung, úderné, útočné oddíly
SS	Schutzstaffel, paravojenská jednotka nacistického Německa
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
UK	Univerzita Karlova
USA	Spojené státy americké

Úvod

Téma diplomové práce s názvem *Bohuslav Ečer a jeho role v Norimberském procesu* jsem si zvolila především proto, že dle mého názoru gen. JUDr. Bohuslav Ečer patřil a dodnes stále patří k velice významným osobnostem českých právních dějin.

Velikost a význam samotného Norimberského procesu zastínila skutečnost, že v dnešní době již málo kdo ví, že také tehdejší Československo mělo svého zástupce u Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, který nebyl pouhým „dalším“ z mnoha zástupců vítězným států, ale jeho role v tomto procesu a především činnost při samotné přípravě tohoto procesu byla dosti značná, z pohledu českého národa i dosti klíčová. Tímto zástupcem byl právě gen. JUDr. Bohuslav Ečer, který jako vedoucí československé delegace se mimo jiné zasloužil o přivezení K. H. Franka do Československa.

Cílem této práce je vyzdvihnout gen. JUDr. Bohuslava Ečera nejen jako vynikajícího právníka, ale měla by také zdůraznit jeho velký přínos pro právní dějiny našeho národa i mezinárodní právo trestní. Vzhledem ke skutečnosti, že osobě Bohuslava Ečera a jeho práci nebyla dosud věnována zevrubnější pozornost, stanovujeme si také za cíl vytvořit ucelený přehled zpracovaný na základě nám dostupných pramenů a literatury.

Budeme vycházet především z knihy *Jak jsem je stíhal* (reportážní pásmo Edvarda Cenka) obsahující Ečerovy vzpomínky, která je také hlavní pramenem všech autorů píšících o dr. Ečerovi. Využíváme také jiných dobových pramenů, uložených zejména v Archivu Masarykovy univerzity. Další důležitý zdroj informací představuje monografie dr. Karla Křepelky, jednoho z Ečerových spolupracovníků a blízkých osobních přátel, nazvaná *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Budeme však čerpat i z jiných Ečerových prací jako jsou *Norimberský soud*, *Právo v boji s nacismem* nebo jeho habilitační spis nazvaný *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního (se zvláštním zřetelem k československé účasti na potrestání zločinů 2. světové války a zejména na přípravě, zřízení a díle Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku)*.

Pokusíme se nastínit Ečerovu životní dráhu, osudové okamžiky spojené s existencí naší vlasti, zdůrazníme nejdůležitější Ečerovy myšlenky v oblasti mezinárodního práva trestního, podrobněji rozebereme jeho postoj k otázce trestání válečných zločinců po 2. světové válce a definice válečného zločinu jako takového. Vyzdvihneme pak především jeho aktivní činnost na vytvoření a prosazení nového mezinárodního právního řádu, na němž je dodnes vystaveno mezinárodní trestní soudnictví.

1 Život Bohuslava Ečera

První část naší diplomové práce je věnována seznámení s životem generála justiční služby JUDr. Bohuslava Ečera. Čtenář bude seznámen s Ečerovým ranným dětstvím, studii na střední a vysoké škole, jeho advokátní praxí a především s jeho aktivní činností v boji proti okupaci Československa a s jeho zásluhami při hledání a potrestání válečných zločinců.

1.1 Období do vypuknutí 2. světové války

Bohuslav Ečer se narodil dne 31. 7. 1893 v Hranicích na Moravě. Jeho otec po neúspěšném pokusu stát se prosperujícím obchodníkem nastoupil na Okresní hejtmanství v Hranicích. Jeho kariéra kancelisty však neměla pro jeho vlastenectví příliš dlouhého trvání a celá rodina se musela za novou otcovou prací u tehdejší Severní dráhy Ferdinandovy přestěhovat do Ostravy, odkud se pak dále stěhovala z místa na místo podle toho, kde byl jeho otec jako nádražní zřízenec zapotřebí. Plat nádražního zřízence ovšem mnohdy nestačil na obživu sedmičlenné rodiny a v důsledku toho tak nejednou panovala u Ečerů chudoba.¹

Nedostatek finančních prostředků měl za následek, že se celá rodina na podzim roku 1902 ocitá bez domova. Byla doslova vyhozena na ulici. Naštěstí nacházejí alespoň dočasné útočiště v Bilanských Trávníkách u místního stolaře, kterého rodiče znali již z dřívější doby, kdy se Ečerovi v Bilanských Trávníkách zdržují, vnímá mladý Ečer křivdy a nesprávnosti, které jsou páčány na zdejších zemědělských nádenících a dělnících v místní cihlárně, kteří za svoji těžkou práci dostávají minimální plat, který ani nestačí na skromné živobytí. Tuto sociální nerovnost vnímá Ečer velice intenzivně a zajisté se to promítlo do vytváření jeho pozdějších názorů a politické orientace.²

I přes nuzné a skromné poměry, ve kterých vyrůstal, mu bylo umožněno studium. Základní školu navštěvoval nejprve v Rousínově a po přestěhování ji dokončil v Kroměříži. Následné středoškolské vzdělání mu bylo poskytnuto na kroměřížském gymnáziu, kde úspěšně 4. 7. 1911 složil maturitní zkoušku. Po absolvování gymnázia se rozhodl dále pokračovat ve svém vzdělávání a vzhledem k tomu, že jej v této době oslovilo studium práva, odchází za svým snem na právnickou fakultu do Vídně. Výběr vídeňské právnické fakulty nebyl náhodný. Spíše než kvalita zde rozhodovaly finanční možnosti. Jelikož mu jeho finanční situace nedovolovala denní studium, pojal B. Ečer studium práv spíše jako

¹ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 14.

² KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. 1. vydání. Brno: Zář, 1946, s. 8-9.

samostudium a na vídeňskou fakultu dojížděl pouze za účelem složení potřebných zkoušek. Získaný čas B. Ečer využíval k přivýdělků, například v cukrovaru či publikací do regionálních deníků jako byl *Hlas lidu* nebo *Československá Morava*. V tuto dobu byla již celá Evropa zachváčena 1. světovou válkou. Za své protihabsburské články otištěné v kroměřížském týdeníku byl po jejich demaskování okamžitě poslán na frontu. Po skončení 1. světové války nastoupil B. Ečer k dokončení studia práv, tentokrát už na právnickou fakultu v Praze. Své studium slavnostně završil dne 20. 11. 1920 promoci na Karlově univerzitě, kde mu byl udělen titul doktor práv.³

Prvotní zkušenosti z právnické praxe získává dr. Ečer jako praktikant na Okresním soudu v Kroměříži, dále pak působil na Zemském soudě v Brně. Zřejmě mu však více učarovala advokacie, neboť po zvládnutí nutné koncipientury, kterou vykonával od roku 1921, a následných advokátských zkoušek, se jí začal naplno věnovat. Zaměřil se zvláště na právo trestní a právě poznatky získané v trestněprávní oblasti následně formovaly jeho další kariéru na poli práva.⁴

Jak jsme již naznačili výše, už v období dospívání se v něm probudilo sociální cítění a zájem o veřejný život. Jako poměrně mladý vstoupil potají do sociálně demokratické strany, ještě jako student se svými přednáškami, které uskutečňoval jak v samotné Kroměříži, tak i mimo ni, snažil přinést pokrok mezi dělníky a seznamovat ostatní obyvatele se sociálnědemokratickými myšlenkami. Po zisku vysokoškolského titulu pokračoval ve své politické angažovanosti, kdy působil mimo jiné jako člen socialistické rady v Kroměříži, poté získává funkci okresního důvěrníka strany. Jeho aktivity nebyly směřovány jen do Kroměříže, ale také do Brna, kam se dostává po pověření vedením Dělnické akademie, v jejímž rámci pořádá všestranně zaměřené vzdělávací programy a kde se také seznamuje se svou budoucí chotí, Ludmilou Gallovou. Zřejmě i z tohoto důvodu odchází posléze z Kroměříže do Brna. Po rozdělení strany na komunistickou a sociálně demokratickou se Ečer stává členem komunistické strany. Pro své názory a odmítnutí bezvýhradné poslušnosti Kominterně, vyjádřené též v memorandu z roku 1924, byl společně se svými přáteli z komunistické strany vyloučen. Ečer proto vytváří se svými příznivci opozici komunistické strany, jejíž základ tvoří myšlenky demokratického socialismu. Za svoji činnost je této skupince nabídnuto opětovné členství v Sociálně demokratické straně, přičemž dr. Ečerovi je nabídnuto křeslo poslance.

³ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 14-15, 18-19, a Archiv Masarykovy univerzity (dále jen Archiv MU), Fond A1 RMU, Osobní spisy, kart. č. 36, inv. č. 806, JUDr. EČER, Bohuslav, Osobní služební výkaz, 81-47, nestránkováno.

⁴ NOVOTNÁ, Monika. *Život a dílo prof. JUDr. Bohuslava Ečera*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 3.

Ečer se společně se svými druhy do sociálně demokratické strany vrací, funkci poslance však odmítá. Jako člověk uvědomělý, kterému nejsou lhostejné potřeby veřejnosti a veřejné záležitosti, nachází své místo v zastupitelském sboru. V letech 1924-1939 vykonával post městského zastupitele v Brně (nejprve za stranu komunistickou, od roku 1935 za sociální demokracii) a od roku 1935 zastával pozici II. náměstka starosty města Brna. Na závěr můžeme zmínit jeho členství v ústředním výkonném výboru čs. Sociálně demokratické strany dělnické v letech 1937-1938.⁵

1.2 Snaha o zachování míru

Situace let 1938 a 1939 a události tomu předcházející vyprovokovaly Ečera k zvýšené aktivitě. Zapojil se do protifašistické činnosti, v roce 1938 uspořádal ve Velké Británii řadu přednášek a oficiálních vystoupení na obranu Československé republiky a snažil se tak nejen širokou veřejnost, ale především politickou sféru, upozornit na nebezpečí nacismu a nacistického Německa.⁶

B. Ečer byl zarytě přesvědčen, že pouze v tom případě se svět zachrání od blížící se válečné katastrofy, pokud evropské mocnosti zůstanou vůči hitlerovskému Německu soudržné. Kládl veliký důraz na postavení Anglie, neboť si byl vědom, že pokud Anglie změní svůj dosavadní zahraniční postoj vůči Hitlerovi a přestane mu ustupovat, zachrání tak nejen světový mír, ale i Československo. V duchu této myšlenky předstupoval před anglický lid a svými osmi projevy se snažil odvrátit hrozbu, kterou Německo představovalo. V obyčejných anglických občanech se mu dostalo výrazné podpory, od Chamberlainovy vlády však nikoli.⁷

Správnost této Ečerovy myšlenky po válce potvrdil sám bývalý náčelník Hitlerova generálního štábu polní maršál Wilhelm Keitel při svém výslechu dne 4. 8. 1945, kdy vypověděl, že v době uzavření Mnichovské dohody nebylo Německo na válku s Československem připraveno, kdyby Československo disponovalo podporou Anglie a Francie a v případě, kdyby se k Velké Británii a Francii připojil navíc i Sovětský svaz, bylo by hotovým bláznovstvím podniknout jakýkoli útok proti tak silnému společenství států.

⁵ KŘEPELKA: *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*, s. 11-19, a TOMEŠ, Jiří. *Průkopníci a pokračovatelé. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003*. Biografický slovník. Praha: Demos; Česká strana sociálně demokratická, 2004, s. 38.

⁶ ČEJKA, Jiří. Bohuslav Ečer a mezinárodní právo. *Brněnský večerník*, 29. 5. 1990, roč. XXI, č. 103, s. 4.

⁷ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 22-23.

Výsledek je nám však z historie znám: Československá republika byla nucena vyhlásit mobilizaci a následoval „Mnichov“.⁸

Ani v této pro vlastence krušné době dr. Ečer s přáteli neztrácejí naději ve svobodné Československo. Dr. Jaroslav Císař, tehdejší ředitel Lidových novin⁹, vyslovil myšlenku sestavení psané a mapové dokumentace dokazující porušení Mnichovské dohody tím, že německá armáda obsadila taková území a strategické body, které jí umožňovaly výhodný nástupní prostor pro případný vpád do Polska a jiných zemí, což naprosto odporovalo Mnichovské dohodě. Vypracování této dokumentace se ujalo brněnské statistické oddělení, jejímž výsledkem bylo více než dva tisíce plánů, grafů a nákresů prokazujících, že Mnichovská dohoda byla již nyní porušena a ukazovala, že jediným Hitlerovým cílem bylo izolovat Československo po všech stránkách a připravit si výhodnou výchozí pozici pro zahájení války.¹⁰

S touto obsáhlou dokumentací odjeli Bohuslav Ečer a Jaroslav Císař dne 27. 10. 1938 opět do Londýna. Účelem jejich cesty bylo znovu apelovat na vládu Velké Británie, aby si uvědomila sílu, hrozbu a nečestnost hitlerovského konání. Celá dokumentace byla předložena všem členům britské vlády, většině členů britského parlamentu, probíhala osvěta na univerzitách i mezi významnými funkcionáři britské společnosti. Dr. Ečer společně s dr. Císařem se snažili dokázat, že situace v Československu se bezprostředně dotýká také Velké Británie a v případě, že Hitler nebude včas zastaven, zasáhne to celou Evropu, Anglii nevyjímaje. Delegace se však opět vrátila do vlasti s nepořízenou. O to horší návrat to byl, když místo vděku za své vlastenecké konání byl naopak dr. Ečer svými stranickými kolegy vyzván, aby se dostavil na zasedání župního představenstva a vysvětlil zde svoji cestu do Anglie a obhájil své tamější jednání. Byl obviněn, že se do Československa vrátil jako agent prezidenta Beneše a i přes veškeré obranné argumenty bylo jeho chování shledáno nepřijatelným. Ečer byl zarmoucen nepochopením a ignorací německého nebezpečí vlastními spoluobčany, vždyť se jednalo i o jejich národ, vlast a domovy. Nicméně po této schůzce se potvrdilo to, co dějiny dávno znaly: že společnost se v případě války rozdělí na dva tábory, vlastence ochotné rodnou zemi a její národ hájit před agresory, a kolaboranty, kteří se raději

⁸ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1946, s. 48. Nověji srov. KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan, ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova*. Praha: Auditorium, 2011, passim.

⁹ Jaroslav Císař (1894-1983), československý novinář a diplomat, v letech 1927-1938 ředitelem brněnských Lidových novin. Blíže: MENŠÍKOVÁ, Miroslava. Jaroslav Císař. *Encyklopedie dějin města Brna*, 16. 2. 2012 [cit. 26. 3. 2012]. Dostupné na <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=5140>.

¹⁰ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 24-25.

přidají na stranu okupantů proti vlastním lidem. A právě za svoji veřejnou protiněmeckou aktivitu padl ještě před válkou dr. Ečer do hledáčku německého Gestapa.¹¹

1.3 Březen 1939

Ve středu, 15. března 1939, došlo k obsazení Československé republiky německými vojsky. Naplňuje se prognóza, kterou dr. Ečer vyslovil již na počátku roku 1937 v jednom ze svých článků vydaných v časopise Rovnost. Ečer zde vyjádřil obavu, že Německu nebudou stačit pouze pohraniční oblasti vynucené Mnichovskou dohodou, neboť pravým úmyslem Hitlera je získání celého území Československa, k čemuž dle Ečera dojde již v nadcházejících měsících. Bohužel jeho obavy se naplnily ještě dříve, než tušil.¹²

Dr. Ečer byl osudného dne varován dr. Císařem, že velmi brzy se Němci objeví také v moravské metropoli. Ečer dobře věděl, jaký scénář by jej čekal, kdyby zůstal v Brně. Ve vzpomínkách se mu vybavil rozhovor se členem brněnské městské rady nacisticky smýšlejícím p. Branczikem uskutečněný roku 1938, ze kterého vzešlo, že Němci o jeho protiněmeckých aktivitách vědí a pokud jim Brno padne do rukou, bude dr. Ečer velice brzy odstraněn jako nepohodlný. S manželkou a dcerami se proto rozhodl k rychlému odjezdu z Brna k přátelům do obce Lelekovice. Ani v Lelekovicích nepřestal monitorovat situaci v Brně - poslouchal zahraniční rozhlas, dostalo se mu informací od brněnských přátel apod. Když však 16. 3. 1938 slyšel z rozhlasu Ribbentropův hlas vyhlašující zřízení tzv. Protektorátu Čechy a Morava, vnitřně věděl, že se do Brna musí vrátit. Dne 19. 3. 1939 se i s celou rodinou vrací do Brna, následující den nastupuje zpět do funkce náměstka starosty. Zdá se, jako by po celou dobu okupace a následné války nad ním bděla štěstěna, neboť německému Gestapu se jej nedařilo mnohé dny zastihnout ani v kanceláři, ani na úřadě, ani doma. Byl prostě vždy v ten správný okamžik na tom správném místě, resp. nebyl nikdy tam, kde by jej Gestapo očekávalo! I přesto mu však po deseti dnech od návratu bylo do jeho advokátní kanceláře doručeno předvolání k výslechu. Výslech probíhal v budově brněnského Gestapa v Mozartově ulici dne 29. 3. 1939. Po dvou hodinách byl Ečer z výslechu propuštěn domů.¹³

¹¹ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 25-30.

¹² KŘEPELKA: *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*, s. 22-23 a 31.

¹³ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 30, 32-34 a 37-39.

1.4 Emigrace a pobyt v Jugoslávii

Po veškerých událostech z března 1939 a s ohledem na nastalou politickou situaci, po absolvování dalších výslechů na Gestapu, kdy se situace natolik zotřovala, že se již stávala neúnosnou, byl dr. Ečer donucen k odchodu z vlasti. Na počátku dubna 1939 proto i s rodinou na poslední chvíli stíhají vlak a odjíždějí směr Zábřeh, Jugoslávie. Ani po všemožných problémech a peripetiích s vízem a propustkami, které se mu ve spolupráci s pražskou pobočkou jugoslávské cestovní kanceláře podařilo za úplatek sehnat, si dr. Ečer do poslední chvíle nemohl být jist, zda nejde o léčku a zda jej i jeho rodinu na hranicích němečtí či rakouští celníci nezatkne. Naštěstí se jim podařilo hranice překročit a na přechodnou dobu nacházejí útočiště v Bělehradu. Nesmírnou euforii záhy vystřídala realita všedních dnů. Bez práce, bez přátel a jen s malým finančním obnosem bylo pro rodinu Ečerovu velice obtížné v cizině přežít. Na období duben a květen roku 1939 dr. Ečer ve svých „pamětech“ vzpomíná jako na nejstrašnější dobu jeho exilového života.¹⁴

Z Bělehradu se písemně spojil s prezidentem Benešem, který jej v odpovědi žádal, aby se za přispění svých vlivných přátel dostal do Velké Británie, neboť v boji za svobodu a Československo bude potřeba všech schopných vlastenců. Obrátil se tedy na své anglické přátele ještě z předválečných dob. Dlouholetý přítel, Stafford Crips, nabídl celé rodině osobní azyl a materiálně se za Ečerovy zaručil. I přes to, že britský konzulát v Bělehradu obdržel instrukce, aby na přání britského ministerstva vnitřní věci dr. Ečerovi a jeho rodině vydal anglická víza, nebylo tak učiněno, neboť anglický konzul prohlásil československé pasy za neplatné a byl ochoten víza udělit pouze za podmínky, že pasy uzná za platné německé vyslanectví v Bělehradu. Těžko jednomu úředníkovi vysvětlit, že když musel před Němci prchnout do zahraničí, jen stěží mu potvrdí platnost dosavadního pasu. Dr. Ečerovi nezbývalo nic jiného, než v sobě nalézt poslední zbytky sil a vydat se na Němci obsazené Československé vyslanectví, kde naštěstí nalézají pochopení z řad československých patriotů a nutné potvrzení německého vyslanectví získává. Nic již tedy nebránilo v udělení víz do Velké Británie. Tímto dnem tak končí jedno z nejtěžších životních období exilového života dr. Bohuslava Ečera.¹⁵

1.5 Odjezd z Jugoslávie a pobyt v Paříži

Díky anglickým vizům odjíždí dne 5. 7. 1939 Ečer i s rodinou z Bělehradu do Paříže, která se jim měla stát útočištěm a místem pro načerpání sil před samotným odletem na britské

¹⁴ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 39, 42-45.

¹⁵ Tamtéž, s. 45-50.

ostrovy. V Paříži Ečer navázal kontakty s tamější československou menšinou. Hostitelem se mu stává předseda tamější československé kolonie, pan Vunš, který celé jeho rodině nabízí útočiště na severu Normandie, aby zde načerpali nutné síly. Záhy však přichází mobilizace Francie.¹⁶

Po vstupu Spojeného království a Francie do válečného stavu se státy Osy, byla veškerá britská víza neplatná a Ečer byl nucen ve Francii zůstat déle, než měl původně v plánu. Začal pracovat jako redaktor mezinárodně právní rubriky v pařížském listu *Československý boj*. Tento list byl hned začátkem roku 1940 přebrán pařížským národním výborem, který tehdy působil částečně jako naše prozatímní vláda v emigraci, a tímto se Ečer z místa redaktora dostává do zahraniční správy na oddělení pro přípravu mírové konference. A právě zde se zrodila myšlenka připravit právní materii pro poválečné období, kdy bude nutností potrestat nacistické zločiny páchané za 2. světové války.¹⁷

Právě v tomto období, období pobytu ve Francii, začal Bohuslav Ečer pracovat na „nové koncepci a konstrukci mezinárodního práva k otázkám války a válečného zločinu, podle kterých měly být učiněny osobně odpovědnými za zločin proti míru, lidskosti, přípravy a rozpoutání útočné války hlava, vláda, vedoucí osoby politického aparátu a armády daného státu-tedy nacistického Německa“.¹⁸

1.6 Obsazení Francie a druhý útěk před Hitlerovci

Francouzi do poslední chvíle věřili, že válka jejich zemi nezasáhne, což se ukázalo jako naivní. Německo zaútočilo na své západní sousedy 10. 5. 1940. Během krátké doby obsadilo Lucembursko, Nizozemí i Belgii. Francii zachvátila nekontrolovatelná panika. Dr. Ečerovi se v těchto těžkých dnech dostalo zajímavého poznání - až ve Francii si uvědomuje, jak automaticky byla brána statečnost československých mužů i žen v pomnichovských dnech a dnech březnové okupace. Z Francouzů se v Ečerových očích stávaly - pod vlivem zmatků a zděšení - snadné oběti rychle podléhající nacistickému náporu.¹⁹

¹⁶ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 51-53.

¹⁷ Tamtéž, s. 53-56. Dále srov. Archiv MU, Fond A1 RMU, Osobní spisy, kart. č. 36, inv. č. 806, JUDr. EČER, Bohuslav, Potvrzení, 211767/47-I-pres. ze dne 13. 10. 1947, nestránkováno.

¹⁸ ČEJKA: *Bohuslav Ečer a mezinárodní právo*, s. 4.

¹⁹ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 58-63.

Dne 9. 6. 1940 začal boj o Paříž. Dr. Ečer, který již dříve svoji rodinu poslal do bezpečí na venkov v Bretagni, se rozhodl, že se pokusí v noci z 10. na 11. 6. opustit město společně s několika dalšími členy československé kolonie v Paříži, což se také podařilo.²⁰

Na své cestě postupně nachází úkryt v *Orleans*, následně ve vesnici *Pouliguen* u St. Nazaire v Bretagni, kde se opětovně setkává se svými dětmi i manželkou, odtud celá skupinka československých emigrantů odjíždí do *Nantes*, *Bordeaux*, kde dr. Ečer získává výstupní víza z Francie a vstupní víza do Anglie, následovalo *Bayonne*, *St. Jean de Luz*, směr *St. Saveur* u španělských hranic, *Orolon*, *Lourdes*, vesnice *Pierrefitt*, která jim řadu měsíců poskytovala azyl a zdejší prostředí působilo jako blahodárny zábal na nemocnou duši ztrápenou válkou, dále *Tarbes*, *Vichy*, kde nabídl svoji práci ve prospěch československých zastupitelských úřadů neokupované Francie, neboť cítil potřebu pomáhat krajanům, kteří se podobně jako on ocitli v těžké životní situaci a bez domova. Ke spolupráci však nedošlo. Dne 26. 9. 1940 odjíždí směr *Marseille*, neboť na zdejším československém konzulátu, kde působil jako zástupce i bývalý spolupracovník dr. Vochoč²¹, cítil možnost být nějakým způsobem nápomocen.²²

Vzhledem k neutuchající hitlerovské hrozbě učinil dr. Ečer vhodná opatření, aby v případě, že by Němci obsadili i zbylou část okupované Francie, mohl sebe i rodinu dostat do bezpečí. Za tímto účelem opatřil si návštěvní víza do Spojených států. Americká víza pro mnohé znamenala alespoň vidinu možné záchrany před ničivostí nacismu v Evropě. I u dr. Ečera to nebylo zpočátku jiné. Dostal se však do jakési morální krize, kdy na jedné straně stála možnost opustit evropský kontinent a zachránit sebe a především své blízké, na druhé straně se ovšem projevilo soucítění s ostatními krajany, kteří jsou nuceni ve válečné Evropě zůstat a čekat, jaký osud jim život připraví. Tak, jak se rozhodl dr. Ečer by se v těchto vážných dnech rozhodl jen málo kdo. Zůstává ve Francii a 22. 10. 1940 nastupuje do úřadu československého konzula v Marseille, kde se snaží poskytnout lidem podporu, pomoc, pokyny či radu kam a na koho se v různých situacích obrátit. Pracuje tu až do června 1941, kdy z bezpečnostních důvodů odjíždí do *Nizy*, kde začal docházet do Ústavu pro studium mezinárodního práva. Bylo mu zde umožněno prohloubit své znalosti v oblasti mezinárodního práva trestního, které později našly své využití právě v poválečném potrestání válečných zločinů a jejich pachatelů. Po získání diplomu z mezinárodního práva v Nizze se dr. Ečer cítí

²⁰ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 64-66.

²¹ Dr. Vladimír Vochoč (1894-1985), československý diplomat, odborník na mezinárodní právo a československý konzul v Marseille v letech 1938-1941. Blíže: HÁJEK, Adam. *JUDr. Vladimír Vochoč Československý konzul v Marseille 1938 - 1941*. Praha 2009. /Netištěná rigorózní práce, obhájená na FF UK/. Dostupné na: < www.sezimovo-sti.cz/kultura/ebenes/2009_hajek.pdf >.

²² EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 66-99.

již naprosto připraven vydat se konečně do Anglie, kde chtěl splnit cíl, který si před lety vytýčil: „Dosáhnout potrestání válečných zločinců, odpovědných za druhou světovou válku a za zločiny za ní napáchané a povinnost propagovat v řadách spojenců naši československou ideu, že za tuto válku jsou mravně a politicky odpovědni všichni Němci, vedení i svedení, vedoucí i dobrovolně s nimi jdoucí.“²³

1.7 Přes Pyrenejský poloostrov až do Anglie

Československá exilová vláda ve Velké Británii již dr. Ečera očekávala a za tímto účelem uložila u československého konzula v Lisabonu potřebná víza pro něj i celou jeho rodinu. Po obdržení nového výstupního víza z Francie a všech dokumentů umožňující přejezd španělským a portugalským územím vyrazil B. Ečer směr Lisabon. V září 1942 se dostávají v pořádku do Lisabonu, kde museli vyčkat do 5. 10. 1942, kdy byl naplánován jejich let na britské ostrovy. První pokus o přelet oceánu se nezdařil, neboť se letadlo kvůli nepříznivé situaci, ať meteorologické či jiné, muselo vrátit zpět. Následujícího dne, 6. 10. 1942, však všichni živí a zdraví dosedají na britské území. Dr. Ečer, po menší kolizi s pasem, kdy se anglické policii nelíbilo razítko německého vyslanectví v Bělehradu, které musel dr. Ečer před třemi lety získat, aby mohl odjed z Bělehradu do Francie, byl nakonec vpuštěn do Anglie, kde se setkává s prezidentem Benešem. Ečer představuje prezidentu Benešovi svoji vizi v otázce potrestání válečných zločinců a jejich pachatelů a žádá jej, aby v této koncepci mohl i nadále pokračovat a rozvíjet ji. Prezident souhlasí a dr. Ečer nastupuje na ministerstvo spravedlnosti československé vlády v Londýně, kde začíná intenzivně připravovat koncepci, která již brzy bude hrát prim.²⁴

Díky této podpoře tak mohl Ečer svoji vizi dále rozšiřovat, zdokonalovat a vylepšovat. Bylo mu umožněno, aby svoji koncepci prezentoval nejen v *London International Assembly* (dále také LIA), neoficiální mezinárodní společnosti vzniklé na podzim r. 1941 za účelem zabývat se nejrůznějšími otázkami související s likvidací války a budování nového mezinárodního právního řádu, ale bylo mu rovněž umožněno, aby své názory a v té době revoluční stanoviska předložil také v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců*, ustanovené na podzim r. 1943. V obou zde zmíněných institucích působil dr. Ečer osobně. V LIA zastával post člena jedné z komisí společnosti LIA zabývající se otázkou

²³ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 103-108 a 117-118. Srov. KŘEPELKA: *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*, s. 34-37.

²⁴ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 118-124 a 146.

válečných zločinů, v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů* působí přímo jako její člen a zástupce Československé republiky v této Komisi.²⁵

Jeho konání jako člena komise LIA lze charakterizovat mimo jiné jako snahu o rozšíření dosavadního pojmu *válečného zločinu*, což se mu nakonec podařilo, když „pojem válečného zločinu, jímž se podle dosavadního práva mezinárodního rozumělo porušení zvyků a zákonů válečných, rozšířil tak i na zločiny spáchané přípravou a rozpoutáním druhé světové války a na všechny sprosté zločiny, spáchané za druhé světové války nebo po ní, nebo v souvislosti s ní, za účelem ovládnutí světa, zotročení a v případě potřeby vyhubením cizích národů a ras.“²⁶

Následná navazující činnost Bohuslava Ečera v Komisi spojených národů byla neméně významná a rovněž značná, nikoli však zcela jednoduchá. Dne 27. 4. 1944 předstoupil dr. Ečer před Komisi se svým návrhem nazvaným *Rozsah retribuční akce spojených národů*. I přes počáteční negativní postoje ostatních členů Komise se dr. Ečerovi podařilo prosadit „prohlášení útočné války za zločin a zločiny spáchané z důvodů rasové, náboženské a politické nesnášenlivosti byly potrestány a kvalifikovány jako zločiny proti lidskosti“.²⁷

Nejen koncepcí vystihující potřeby tehdejší doby, ale také svojí jasnou a přesnou argumentací nakonec docílil svého úspěchu, neboť jeho přednesený návrh byl 6. 12. 1944 s definitivní platností potvrzen a tímto dnem „byl položen základ pro výkon spravedlnosti nad válečnými zločinci, tzv. retribuice zcela ve smyslu návrhu našeho československého delegáta v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů* v Londýně, Bohuslava Ečera.“²⁸

JUDr. Bohuslavu Ečerovi bývá připisováno, že to byl právě on, kdo se svými návrhy stál u zrodu Mezinárodního vojenského soudního dvora pro souzení a potrestání hlavních válečných zločinců evropské Osy a který svou činností přispěl k vytvoření zcela nového souboru mezinárodně právních norem, postaveného nyní na neochvějných základech, které budou sloužit jako základ pro potrestání a souzení válečných zločinců 2. světové války. Byly to právě jeho zkušenosti, znalosti a zápal pro věc, pro které byl B. Ečer nakonec požádán, aby v čele československé delegace aktivně reprezentoval Československou republiku v historickém procesu s válečnými zločinci, v tzv. Norimberském procesu. Nutno podotknout, že jeho aktivita se neomezovala pouze na teoretickou či praktickou právní pomoc. Některými autory a profesory mezinárodního práva veřejného bývá označován jako „lovec nacistů“,

²⁵ KŘEPELKA: *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*, s. 37-40.

²⁶ Tamtéž, s. 39.

²⁷ ČEJKA: *Bohuslav Ečer a mezinárodní právo*, s. 4.

²⁸ KŘEPELKA: *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*, s. 40-41.

neboť se aktivně zapojil do hledání a odhalování válečných zločinců. Jako zástupce československé delegace byl dr. Ečer (společně s dr. Fandrlíkem, dr. Hochwaldem a dr. Schwarzem) 25. 5. 1945 vyslán k XII. americké armádní skupině sídlící ve Wiesbadenu, aby svým úsilím přispěl k vyhledání, nalezení a dopadení těch, kteří jsou odpovědni za katastrofu 2. světové války. Jako náčelník československé vyšetřovací komise se zasloužil jako člen pátrací skupiny o dopadení a potrestání K. H. Franka či H. Jockla.²⁹

1.8 Ponorimberská doba

Norimberský soud s válečnými zločinci 2. světové války sice skončil, dr. Ečera však návrat do rodné vlasti stále nečekal. Odborníka jeho formátu v oblasti mezinárodního práva trestního bylo nutné využít i posléze, a proto byl dr. Ečer jmenován na schůzi vlády ze dne 6. prosince 1946 předsedou čs. delegace u vojenských soudů v Norimberku. Zde zůstal a aktivně působil až do dubna 1948, přičemž dosavadní titul mimořádného vyslance a zplnomocněného ministra mu byl ponechán i po dobu působení u těchto soudů.³⁰ Bohužel s blížícím se únorem 1948 nečekalo na prof. Ečera v Československu nic dobrého. Nově nastolený režim v dr. B. Ečerovi neviděl hrdinu, ale spíše třídního nepřitele, „Západáka“ každým coulem a prvotní perzekuce na sebe nenechaly dlouho čekat. Poté, co byl odejit ze služeb ministerstva zahraničních věcí, vydal se na další svojí životní dráhu - dráhu vysokoškolského pedagoga.³¹

1.9 Akademická činnost na Masarykově univerzitě v Brně

Člověk jeho znalostí a zkušeností byl pro studenty jistě velmi inspirujícím faktorem. Nastupuje na právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, obor mezinárodní právo trestní, ve kterém mu byla udělena nejprve 26. 5. 1948 *venia docendi* a posléze v září téhož roku i profesura. Po složení slibu k rukám rektora MU v Brně započal, nyní již prof. Bohuslav Ečer, studentům přednášet mezinárodní právo veřejné i trestní a vzhledem k velké blízkosti Norimberského procesu, jeho přednášky naplňují především poznatky a důležitá fakta a poučení z něj. Dne 6. 10. 1948 byl v rámci PF MU v Brně zřízen Ústav pro mezinárodní právo trestní, jehož přednostou se stal právě Ečer. Hlavním cílem tohoto ústavu bylo zabývat se nejen teorií daného oboru, ale také spolupracovat s jinými univerzitami či obdobnými

²⁹ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 174-176.

³⁰ Archiv MU, Fond A1 RMU, Osobní spisy, kart. č. 36, inv. č. 806, JUDr. EČER, Bohuslav, úradný záznam ze dne 7. 4. 1948, a list označený jako K čís. z března 1948, nestránkováno.

³¹ NOVOTNÁ: *Život a dílo prof. JUDr. Bohuslava Ečera*, s. 4.

institucemi v zájmu rozkvětu mezinárodního práva trestního. Jako vysokoškolský pedagog poskytl studentům učební materiál v podobě učebnice s názvem *Příručka mezinárodního práva veřejného*, která byla vydána na podzim roku 1949. Jeho pedagogická činnost končí se zrušením MU v Brně roku 1950.³²

1.10 Zhoršující se zdravotní stav a konec jeho života

Životní zlom nastal po nešťastném únoru 1948. Tehdejším komunistickým režimem byl označen pomyslnou nálepkou „podezřelý“, což s sebou přineslo řadu obtíží. Na jeho zdravotním stavu se jistě podepsal také boj za záchranu přítele, JUDr. Josefa Babáka, který byl ve vykonstruovaném soudním procesu odsouzen k trestu smrti. Ečer společně s dalšími přáteli, Z. Fierlingerem a F. Bláhou, dokázali, aby tehdejší prezident republiky A. Zápotocký trest zmírnil na doživotí. Jeho aktivita na záchraně blízkého kamaráda měla však na Ečera dopad nejen zdravotní, ale zřejmě i politický.³³

Generál JUDr. Bohuslav Ečer umírá v březnu 1954. Zemřel dříve, než mohl být postaven před vykonstruovaný soudní proces, který tehdejší režim zamýšlel uskutečnit. Dr. Ečer měl být obviněn a zřejmě i odsouzen za protistátní a vlastizrádnou činnost. Smyšlenému procesu na poslední chvíli unikl smrtí. Tento okamžik lze nazvat pouhou ironií osudu. Trest však padnout musel, a proto (podle názoru Ečerovy rodiny) byla potrestána alespoň jeho dcera Jarmila, která byla odsouzena k trestu odnětí svobody na dvanáct let.³⁴

O smrti prof. Ečera se dodnes vedou rušné diskuze, neboť okolnosti, za kterých skončil jsou více či méně podivné. Někteří odchod tohoto velikána připisují slabému srdci, druzí „lidskému faktoru“. Tradují se také různé historky, jak tehdejší státní tajná bezpečnost přišla prof. Ečera zatknout a k jejich údivu a smůle jim bylo oznámeno, že prof. JUDr. Bohuslav Ečer dne 13. 3. 1954 zemřel. Asi tomu tak chtěl osud.

³² Blíže: Archiv MU, Fond A1 RMU, Osobní spisy, kart. č. 36, inv. č. 806, JUDr. EČER, Bohuslav; čís. A-123.143/48-V/3 ze dne 25. 6. 1948, čís. A- 167580/48-V/3 ze dne 25. 9. 1948, B1-2232/48-P/C ze dne 15. 10. 1948, Zn.: 6944/53 20/8-1953-Ks ze dne 20. 8. 1953, nestránkováno, a TRENČANSKÁ Nad'a. Gen. JUDr. Bohuslav Ečer [online]. *Valka.cz*, 27. 10. 2007 [cit. 17. 3. 2012]. Dostupné na <www.valka.cz/clanek_12304.html>.

³³ TRENČANSKÁ Nad'a. Gen. JUDr. Bohuslav Ečer [online]. *Valka.cz*, 27. 10. 2007 [cit. 17. 3. 2012]. Dostupné na <www.valka.cz/clanek_12304.html>.

³⁴ Tamtéž.

1.11 Vyznamenání a ocenění

Prof. Bohuslav Ečer byl za svoji službu spravedlnosti vyznamenán:

- medailí za zásluhy I. třídy
- americkým vyznamenáním Legion of Merit.³⁵

1.12 Bohuslav Ečer očima přátel

Na konci této kapitoly bych ráda uvedla pár vzpomínek bývalých studentů právě na osobnost prof. Ečera. Měla jsem tu možnost si pohovořit s panem prof. JUDr. Vladislavem Davidem, DrSc., dnes profesorem na právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, který navštěvoval na brněnské právnické fakultě Ečerův předmět mezinárodní právo. I přes tu skutečnost, že se tito dva pánové setkali více jak před půl stoletím, pár obecných vzpomínek si prof. David v paměti uchoval: „Vzhledem k tomu, že pan prof. Ečer neustále cestoval, byly jeho vyučovací hodiny často suplovány. Ale když byl prof. Ečer přítomen, velice často hovořil o Norimberském procesu - co vše tam zažil, co vše měl možnost vidět a slyšet. To víte, tehdejší mezinárodní právo nemělo takovou podobu jakou má nyní, jeho výuka probíhala poněkud jinak“. Dále vzpomíná prof. David, že prof. Ečer byl po válce aktivním pronásledovatelem a lovcem nacistických zločinců - doslova chytal válečné zločince od Argentiny po Evropu.³⁶

O prof. Ečerovi se v 90. letech v dobovém tisku zmiňuje i jeho další posluchač, pan JUDr. Milan Kroupa, který o něm napsal: „Byl to statný muž, zcela bílých hustých vlasů, vtipný, nesmírně taktní a příjemný v jednání.“³⁷

O jeho neuvěřitelném pracovním nasazení se vyjádřil dobrý přítel, dobový spolupracovník a bývalý koncipient v jeho advokátní praxi, dr. Křepelka: „Ečer byl již tehdy³⁸ v Brně proslulý nejen svými odbornými vědomostmi a vzdělaností, nýbrž i průbojností a zápalem, s nimiž se ujímal jak věcí svých klientů, tak veřejných záležitostí ve své funkci člena zastupitelstva... Tehdy jsem poznal dr. Ečera jako neobyčejného pilného a houževnatého pracovníka.“³⁹ Poprvé se s Bohuslavem Ečerem setkává ještě jako dítě, když

³⁵ NOVOTNÁ: *Život a dílo prof. JUDr. Bohuslava Ečera*, s. 4.

³⁶ Podklady z rozhovoru s panem prof. JUDr. Vladislavem Davidem, DrSc., uskutečněného dne 7. 11. 2011 na PF UP v Olomouci.

³⁷ Citováno podle: TIKOVSKÝ, Václav. *Causa Bohuslav Ečer. Reflex*, 1996, roč. VII, č. 45, s. 52.

³⁸ Míněna jsou 30. léta 20. století.

³⁹ EČER: *Jak jsem je stíhal*. s. 125, a TIKOVSKÝ: *Causa Bohuslav Ečer*, s. 52. V knize *Jak jsem je stíhal* nalezneme úryvky z dopisu dr. Křepelky, kterým dr. Křepelka vzpomíná na osobu dr. Ečera a na jejich spolupráci a který na žádost autora poskytl s úmyslem obohatit toto reportážní pásmo.

jeho otec, soudce Okresního soudu v Kroměříži napomáhal mladičkému Ečerovi při získávání jeho prvních právnických zkušeností. Znal jej však později také i z veřejného života Kroměříže, když Ečer jako sociální demokrat vystupoval za krásnější zítřky vybudované na socialismu. Dr. Křepelka dále vzpomíná, jakou nesmírnou aktivitou a chutí k životu byl doktor Ečer obdařen. Přicházel do práce časně ráno, aby se svým pracovníkem, již výše zmíněným dr. Křepelkou, prodiskutoval vývoj případů, na kterých kancelář zrovna pracovala. Po projednání potřebných právních záležitostí, následovala od deváté hodiny výuka angličtiny, od desáté hodiny konverzace v ruském jazyce, poté přišla na řadu práce v zastupitelstvu. Po splnění povinností na zasedání brněnské radnice se dr. Ečer vracel vždy ještě na chvíli do kanceláře, kde řešil především složitější případy své advokátní praxe. Následovala výuka francouzštiny s ředitelem Berliozovy školy Betleudeanem. Nesmíme zapomenout ani na jeho aktivní politický život. Členství v sociální demokracii si mnohdy žádalo jeho vystoupení ve straně. Vedle všech těchto pracovních povinností si dr. Ečer našel čas také například na cvičení DTJ, hodiny létání či divadlo. Je neuvěřitelné, jakou čínorodostí doktor Ečer disponoval.⁴⁰

Dr. Křepelka zůstal s dr. Ečerem ve spojení i během jeho života v emigraci, byl pověřen správou jeho majetku a vedením jeho advokátní kanceláře, za což byl vyslýchán Gestapem. Díky činnosti a ochotě dr. Křepelky advokátní kancelář dr. Ečera fungovala i v jeho nepřítomnosti a dokonce „Ečer byl jediný z advokátů, který zůstal v seznamu členů komory“⁴¹, ač nepředložil podepsané prohlášení věrnosti Hitlerovi“⁴².

A tak alespoň ze střípků informací a vzpomínek ještě žijících současníků prof. Ečera, které se nám podařilo vyhledat, máme možnost trochu hlouběji poznat osobnost a život jednoho z důležitých mužů poválečné doby, osobnost gen. prof. JUDr. Bohuslava Ečera.

1.13 Význam osobnosti Bohuslava Ečera

Bohuslav Ečer byl nejen vynikajícím právníkem, spolupracovníkem zahraniční správy národního výboru v Paříži, československým delegátem v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*, generálem justiční služby, ale především jej vyzdviháme jako autora koncepce tvořící základ pro potrestání válečných zločinů za 2. světové války. Do dějin mezinárodního práva se dále zapsal jako zástupce Československa u Mezinárodního soudního

⁴⁰ KŘEPELKA: *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*, s. 5, a EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 124-126. Obdobně srov. TIKOVSKÝ: *Causa Bohuslav Ečer*, s. 52.

⁴¹ Míneho advokátní komory v Brně.

⁴² EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 130.

dvora v Haagu, ale jeho životní úlohou se mu stala úloha mimořádného vyslance a zplnomocněného československého ministra u Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku. Byl to právě prof. Bohuslav Ečer, který předal K. H. Franka ke spravedlivému potrestání do rukou československého národa.

Je velmi smutné, že za takovou službu vlasti, jakou prof. Ečer Československé republice prokázal, se mu nedostalo patřičného uznání. Útěchou nám buď alespoň skutečnost, že kvalitu jeho práce a zásluhy na potrestání válečných zločinců byly a stále jsou oceňovány v zahraničí.

Použiji slova hlavního žalobce v Norimberském procesu pana Roberta H. Jacksona: „Jeho úsilí dostat válečné zločince před soud bylo neúporné. Přispěl k tomu, že bylo rozhodnuto postavit je před soud. Nadšeně s námi též spolupracoval na vypracování vhodné procesní formy. Významným způsobem přispěl k vypracování plánu na určení zločinnosti nacistických organizací. Při hodnocení zásluh o soud nad válečnými zločinci náleží generálu Ečerovi vysoké uznání.“⁴³ Na úplný závěr kapitoly o životě gen. JUDr. Bohuslava Ečera bych ráda uvedla svůj vlastní názor na tohoto významného člověka. I přes skutečnosti, že námi použité zdroje se mohou zdát jako částečně jednostranně zaměřené, neboť dr. Ečer v nich hraje roli nebojácného a pro spravedlnost schopného obětovat cokoliv, jistě měl, jako každý obyčejný člověk, i své problematické stránky. O těch se nám, bohužel, i kvůli omezenosti zdrojů, nedostalo téměř žádných informací. Každopádně jsme realisti a účelem této práce není slepé opěvování B. Ečera. Nicméně, ať již byl dr. Ečer ve skutečnosti jakýkoli, nutno uznat, že opustil vše, co si celý život budoval, zanechal v okupované vlasti své příbuzné a přátele, odjel s manželkou a dvěma dospívajícími dcerami za hranice, bez jasné perspektivy a dostatečných finančních prostředků, zpočátku s obavami nejen o vlastní život, ale i o život svých nejbližších. To vše chtělo jistě dostatek odvahy, kterou dr. Ečer při své životní i pracovní cestě opakovaně prokázal.

První část diplomové práce uzavíráme slovy, které použil ve své knize *Příběhy brněnských hřbitovů* autor Jiří Endler: „Celým světem respektovaný odborník na mezinárodní trestní právo, iniciátor právního definování válečného zločinu a myšlenky souzení původců války mezinárodním tribunálem, předseda československé delegace při Norimberském procesu, muž, pro kterého byly pravda a spravedlnost absolutní maximou - to byl Bohuslav Ečer.“⁴⁴

⁴³ Citace z dopisu Roberta H. Jacksona panu Edvardu Cenkovi ze dne 27. 6. 1946. Převzato z EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 9 (anglicky), s. 10 (překlad do ČJ).

⁴⁴ ENDLER, Jiří. *Příběhy brněnských hřbitovů*. Brno: Nakladatelství Ryšavý, 2010, s. 29.

2 Přínos a práce dr. Ečera pro mezinárodní právo trestní

Náplní této části diplomové práce je nejprve krátký historický exkurz zabývající se vyřešením otázky potrestání válečných zločinců po 1. světové válce, dále se zde zaměříme především na podrobnější rozpracování Ečerovy koncepce na potrestání válečných zločinců za 2. světové války a v souvislosti s ní máme za cíl zdůraznit významnou práci dr. Ečera v *London International Assembly* a také v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*. V závěrečné kapitole této části bude probrána příprava a vytvoření Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku.

2.1 Potrestání válečných zločinů po 1. světové válce

Myšlenka potrestání hlavních představitelů Německa odpovědných za vypuknutí světového konfliktu se objevuje po 1. světové válce. Spojenci už v průběhu války prohlašovali nutnost stíhání a postihu těch, kteří tento konflikt způsobili. Za tímto účelem byla dne 25. 1. 1919 ustanovena spojenci *Komise pro zkoumání válečné odpovědnosti*, skládající se ze zástupců patnácti států. Tato komise se měla zabývat následujícími otázkami:

- Lze kvalifikovat rozpoutání 1. světové války jako zločin, za který by jeho původci měli být osobně trestně odpovědni?
- Měli by být za tento čin postaveni před soud?
- Před jakými soudy by měli pachatelé stanout?
- Která trestní jednání a činy mají být stíhány?⁴⁵

Ihned po započetí projednání prvního bodu dochází v komisi k neshodám. Zatímco Francie je pro přijetí této otázky a stanoví odpovědným císaře, vládu, generalitu atd., britští zástupci ve spojení s americkými kolegy se staví proti. Odmítají trestní odpovědnost za vyvolání války a jejich následků hlavními představiteli tehdejší Německé říše a negují také s tím související otázku možného soudu. Komise se přiklonila k britsko-americkému stanovisku, navrhuje však, aby mírová konference, které má komise své závěry předložit, zřídila speciální orgán, který má otázku viníků války spravedlivě vyřešit a navrhla, aby se do budoucna zločin rozpoutání útočné války spojil se zřetelně vymezenými sankcemi. V takovéto podobě byla otázka č. 1 komisí přijata a začleněna do konečné zprávy.⁴⁶

⁴⁵ EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*. 1. vydání. Praha: nakladatelství V. Linhart, 1948, s. 30-31.

⁴⁶ Tamtéž, s. 9-10, 31-32.

Následovalo projednání otázky, jaké činy mají být stíhány. Komise na základě podkladů z různých zemí dospěla k závěru, že Německo a jeho spojenci vedli válku tak hrůznými způsoby, že jimi porušili nejen požadavek humanizace války, ale dopouštěli se i válečných zločinů⁴⁷, za které mohou být všichni jejich pachatelé, bez rozdílu jejich postavení, vlivu či vojenské hodnosti, spravedlivě potrestáni. Vyjadřoval se tím úmysl potrestat všechny pachatele války, německou vládu ani členy císařské rodiny nevyjímaje. Komise zde také naznačovala existenci určitých „zákonů humanity“, jejichž porušení není a nebude možné akceptovat, byť v tehdejší době ještě zločiny proti lidskosti právně zakotveny nebyly. I přes opětovné nesouhlasné vyjádření Američanů, komise přijímá výše uvedené stanovisko a začleňuje jej do své závěrečné zprávy.⁴⁸

U poslední otázky, před jaké soudy mají být zločinci postaveni, diskutovala komise tři možnosti řešení:

- Vytvořit zvláštní orgán, který pachatele potrestá.
- Projednání a potrestání stanovených zločinů před vnitrostátními soudy těch států, v jejichž teritoriu a na jehož obyvatelích se pachatelé dopustili válečných zločinů.
- Pokud nelze zločiny lokalizovat na státní území určitého státu, je třeba vytvořit smíšené soudy.

I toto stanovisko bylo komisí vtěleno do závěrečné zprávy. Dne 29. 3. 1919 představila komise mírové konferenci zprávu, ve které shrnula výsledky své činnosti a závěry, ke kterým dospěla a které jsme podrobně popsali výše. Konference předloženou zprávu znovu projednala a výsledkem této diskuze byla formulace části VII. do Versailleské mírové smlouvy, obsahující významné čl. 227, 228 a 229.⁴⁹ Tyto články bohužel nikdy nebyly

⁴⁷ Myšleno válečné zločiny v užším slova smyslu, jak je tehdejší mezinárodní právo stanovovalo, tzn. porušení zákonů a zvyků válečných.

⁴⁸ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 32-33.

⁴⁹ Čl. 227: Mocnosti spojené a sdružené vznášejí veřejnou žalobu na Viléma II. Hohenzollerského, bývalého císaře německého, pro nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv.

Ustaví se zvláštní soud, aby soudil obžalovaného, zajišťuje mu zásadní záruky práva hájit se. Bude se skládati z pěti soudců jmenovaných po jednom těmito pěti mocnostmi: Spojenými státy americkými, Velkou Británií, Francií, Itálií a Japonskem.

Soud bude souditi podle důvodů vyplývajících z nejvyšších zásad mezinárodní politiky, se snahou zajistiti úctu k povinnostem slavnostně převzatým, k mezinárodním závazkům i k mezinárodní mravnosti. Bude mu příslušet, aby určil trest, jaký uzná za vhodný.

Mocnosti spojené a sdružené se obrátí k vládě nizozemské s žádostí, aby vydala bývalého císaře do jejich rukou na soud.

Čl. 228: Vláda německá přiznává mocnostem spojeným a sdruženým právo, aby postavily před své vojenské soudy osoby obžalované z činů příčících se zákonům a zvykům válečným.

Osobám uznaným vinnými budou vyměřeny tresty zákonem stanovené. Tohoto ustanovení bude použito bez ohledu na jakékoli řízení neb stíhání před soudy Německa neb jeho spojenců.

Vláda německá musí vydati mocnostem spojeným a sdruženým neb té z nich, jež o to požádá, všechny osoby, jež, jsouce obžalovány z činu příčícího se zákonům a zvykům válečným, jí budou udány buď jménem nebo hodností, úřadem nebo zaměstnáním, které jim určily německé úřady.

realizovány. Ve většině případů převzala konference závěry komise (hlavně myšlenku soudu jako speciálního orgánu), stanoviska týkající se trestní odpovědnosti hlav státu a zákonů humanity však přijata nebyla. Jako hlavní viník války byl označen výslovně pouze Vilém II., který však prchl do Nizozemí, kde získal azyl. Spojenci sice žádali po holandské vládě Vilémovo vydání, jednali však pouze tzv. na oko. Opravdová snaha, kterou některé spojenecké státy vyvíjely k získání původce války, byla jen minimální.⁵⁰

Potrestání válečných zločinců po roku 1918 do určité míry ovlivnilo jednání USA, neboť ve všech otázkách komisí diskutovaných byly téměř vždy proti. Byly proti trestní odpovědnosti původců konfliktu, stavěly se proti potrestání za tzv. porušení zákonů humanity a obdobně tomu bylo i u otázky týkající se možného potrestání soudem.⁵¹ Spojenci postupem času pomalu upouštějí od záměru na potrestání těch, kdo působili po léta útrapy celé Evropě a tím, že důrazněji nežádali o vydání německého císaře, naznačili směr, kterým se chtějí vydat, neboť dohoda s Německem měla vést k rychlejšímu ukončení mírového procesu a znovuoobnovení Evropy. K závěru upustit od potrestání válečných zločinců spojencům jistě dopomohlo také přesvědčení tehdejších právních odborníků, kteří interpretovali zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, příliš úzce a formalisticky. Argumentace, že nelze trestat činy, které zákon neupravuje a tedy ani nezakazuje, a že za takové činy nelze ani uložit trest, byla stěžejní. Zásada zákazu retroaktivity pak jejich přesvědčení o upuštění od potrestání válečných zločinců ještě pevněji podepřela. Spojenci sice dospěli k závěru, že Němci za válku odpovídají, ale činí tak nikoli podle práva, ale pouze na základě morálky a mravnosti. Úmysl potrestat válečné zločince za zapříčinění 1. světové války a za veškeré zločiny v jejím rámci Němci spáchané tak definitivně padl. Jak ukazují Ečerovy publikace, tak to bylo později vnímáno jako osudová chyba, která mohla spolupůsobit na nástup německého militarismu.⁵²

Vítězné mocnosti rovněž povolily, v rozporu s Versailleskou mírovou smlouvou, aby zločiny Němců za 1. světové války, které označujeme za válečné zločiny, byly projednány lipským, tedy německým soudem. Tomuto soudu bylo původně předloženo více než tři tisíce

Čl. 229: Pachatelé činů proti příslušníkům některé mocnosti spojené a sdružené budou postaveni před vojenské soudy této mocnosti.

Pachatelé činů proti příslušníkům několika mocností spojených a sdružených budou postaveni před vojenské soudy složené z členů vojenských soudů mocností, o něž jde.

V každém případě bude mít obžalovaný právo určit si sám svého obhájce.

Viz zákon č. 217/1921 Sb. z. a n., Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919.

⁵⁰ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 33-36.

⁵¹ Tamtéž, s. 32-33.

⁵² Tamtéž, s. 10, 33 a 36.

válečných zločinců, kteří měli být dle tehdejších spojenců potrestáni. Dnes se nám jeví jako výsměch obětem a pohrdání spravedlností, že souzeno jich ve výsledku bylo pouze dvanáct a z toho polovina slyšela osvobozující rozsudek. Tresty vynesené za tyto zločiny byly srovnatelné s menší krádeží či jiným bagatelním přečinem.⁵³

Ečer k tomu emotivně uvádí: „Takovým způsobem spojenci po první světové válce prohráli mír. Nevyplatilo se jim, že se spravedlností provedli bursovní obchod. Jsou věci, se kterými se obchodovati beztrestně nesmí. A mezi tyto věci patří také právo, spravedlnost a mravnost. Nevyplatí se nakonec nikomu, kdo s nimi nakládá jako s dekoračním kusem nábytku, anebo jako s veteší podle potřeby. Pořeže se nakonec sám, tak jako se pořezali spojenci z roku 1919. Masy národů ovšem tehdy netušily, co se děje a mlčely. Neměly snad ani dosti síly, aby svoje vlády okřikly. A zaplatily svým vlastním utrpením politické omyly svých vlád a spoluvinu svých politických vůdců na německém nacismu.“⁵⁴

I přes skutečnost, že od naplnění stanoveného cíle potrestání válečných zločinců po roku 1918 bylo upuštěno, lze v činnosti komise pro zkoumání válečné odpovědnosti spatřovat i jistá pozitiva. Tím, že tato komise vznikla, mohli dojít v rámci jejího jednání a odborných debat ke zjištění, že do té doby neexistoval žádný mezinárodní zákon, který by definoval válečný zločin, vymezil tresty za ně možné uložit a stanovil orgán, před kterým by se tyto záležitosti měly soudně řešit. Dobové mezinárodní právo disponovalo totiž pouze omezenými právními normami upravující právě otázku potrestání válečných zločinců. Zpráva komise předložená konferenci tak alespoň pomohla vytvořit právní základ pro potrestání válečných zločinů 2. světové války.⁵⁵

Závěrem nezbyvá nic jiného než dodat, že spravedlnost této doby byla odsunuta, aby se po necelých třiceti letech mohla znovu objevit na půdě světa a dokázat, že rozhodnutí po 1. světové válce bylo nesprávné a mělo svůj podíl na vzniku největšího evropského válečného konfliktu 20. století.

2.2 Myšlenka potrestání válečných zločinců za 2. světové války

Osudový omyl, kterého se zřejmě dopustili spojenci po 1. světové válce v souvislosti s potrestáním válečných zločinů, odmítly velmoci bojující proti hitlerovskému Německu napodobit. S odstupem času lze jen polemizovat nad tím, zda by k 2. světové válce došlo,

⁵³ EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. 1. vydání. Brno: Zář, tiskařské a vydavatelské podniky, 1946, s. 10-11.

⁵⁴ Tamtéž, s. 11.

⁵⁵ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 36-37.

kdyby již po té první byla stanovena jasná a přesná pravidla pro trestní odpovědnost těch, kteří vyvolají válečný konflikt. Nepotrestáním válečných zločinců a představitelů států, kteří zavlekli ostatní státy do světové války, byla dána nové generaci německého národa spíše volná ruka ukázat, jak dokáží umění války ještě více propracovat.⁵⁶

Od roku 1940-1945 bylo vydáno na desítky deklarácí, prohlášení a projevů obsahující vůli a nutnost řádného potrestání těch, kdo za hrůzy této války odpovídají. Své přičinění zde mělo i Československo, když 13. 6. 1942 vyslovilo ideu, že „za všechny zločiny u nás spáchané ponese osobní zodpovědnost Adolf Hitler, členové jeho vlády, vojenští vůdcové, členové okupačního aparátu atd. u nás“.⁵⁷ Podstatnou vadou těchto deklarácí byla ta skutečnost, že nebylo jasně definováno, co si jednotlivé mocnosti představují pod pojmem *válečný zločin* a s tím související otázka neurčitého způsobu jejich potrestání.⁵⁸

Prvotní rozjitření tohoto problému přináší až tzv. *Svatojakubská deklaráce*⁵⁹ ze dne 13. 1. 1942, jejíž význam spočívá zejména ve 3 bodech:

- Je zde vyjádřen úmysl postavit válečné zločince před soudní tribunál.
- Alespoň napověděla, co mocnosti řadí pod pojem *válečný zločin*.
- Naznačuje nutnost rozšířit dosavadní vnímání válečného zločinu i na činy, které sice nebyly spáchány za války nebo v souvislosti s ní, ale jejich nezbytnost potrestání je pro zachování lidské společnosti stěžejní (mají se na mysli především zločiny proti humanitě).⁶⁰

Další světélko do zatím šeré oblasti přináší tzv. *Moskevská deklaráce*⁶¹ ze dne 1. 11. 1943. Její význam spočíval v rozdělení dvou kategorií německých válečných zločinců a způsobu jejich postihu. Do první patřily ty osoby, jejichž zločiny byly spáchány na území jednoho určitého státu. Druhou skupinu tvořili zločinci, jejichž činy nebylo možno přesně vymezit, neb byly páčány celosvětově, tedy bez speciálního zeměpisného určení. Zatímco první skupina měla být souzena v těch státech, kde své činy spáchala a na základě práva

⁵⁶ EČER: *Norimberský soud*, s. 12.

⁵⁷ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 146, a též: *Právo v boji s nacismem*, s. 12.

⁵⁸ EČER: *Právo v boji s nacismem*, s. 11-13.

⁵⁹ Svatojakubská deklaráce byla přijata exilovými vládami devíti zemí (ČSR, Nizozemí, Belgie, Lucembursko, Francie, Jugoslávie, Polsko, Norsko, Řecko) dne 13. 1. 1942 za přítomnosti pozorovatelů z Číny, USA, Velké Británie a SSSR. Místo přijetí St. James Palace, Londýn. Viz SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2004, s. 198.

⁶⁰ EČER: *Právo v boji s nacismem*, s. 13-14.

⁶¹ Signatáři Moskevské deklaráce ze dne 1. 11. 1943 byli SSSR, USA a Velká Británie. K Moskevské konferenci blíže: MÁGR, Antonín Stanislav (red.). *Organizace spojených národů*. Vznik a ustavení. 1. vydání. Praha: Orbis, 1950, s. 20-28.

těchto postižených států, zločinci spadající do druhé, závažnější, kategorie, měli být potrestáni společným rozhodnutím spojeneckých vlád.⁶²

Nově tak byl vytvořen princip vyplývající ze zásady teritoriality stanovující způsob pozdějšího potrestání německých zločinců, a to tím, že „...budou ti němečtí důstojníci a vojáci a členové nacistické strany, kteří byli odpovědní za ...ukrutnosti, masakry a popravy, nebo se jich svobodně zúčastnili, poslání zpět do zemí, v nichž své hanebné činy spáchali, aby tu byli souzeni a potrestáni podle zákonů těchto osvobozených zemí a osvobozených vlád, jež tu budou ustaveny. Budou sestaveny co nejpodrobnější jejich seznamy... Toto prohlášení neprejudikuje případy těch německých zločinců, jejichž činy není možno lokalizovat zeměpisně a kteří budou potrestáni na základě společného rozhodnutí spojeneckých vlád.“⁶³ Co však měli spojenci na mysli oním spojením „potrestání společným rozhodnutím spojeneckých vlád“, nebylo možno jednoznačně určit.⁶⁴

Tyto dvě deklarace jsou považovány za jakýsi pomyslný odrazový můstek, od něhož se mohla spojenecká síla odrazit a pomalými krůčky dosáhnout vytýčeného cíle.

2.3 Koncepce na potrestání válečných zločinů a její příprava

Během 2. světové války se setkáváme s takovými druhy zločinů a způsoby jednání, které v dosavadní lidské historii neměly obdoby. Jak tedy potrestat zvěrstva, o kterých se dozvídáme z osvobozených koncentračních táborů, jak potrestat jejich pachatele, kteří bez milosti vraždili a zotročovali nevinné osoby?

Žádný právní řád, ani kontinentální ani anglosaský, neobsahoval ustanovení, na základě kterých by mohli být nacističtí představitelé a všichni jejich spolupachatelé potrestáni. Při svém bádání se dr. Ečer musel zaobírat řadou právních otázek, na které bylo možné jen velmi těžko odpovědět. Při vypracovávání koncepce o potrestání válečných zločinů se musel vypořádat s následujícími problémy:

- už samotná kriminalita útočné války, její přípravy a rozpoutání
- zločin jako každodenní záležitost, nikoli výjimka ze společenského řádu
- zločiny páchané organizacemi, společenstvím, popřípadě národy jako celky, nikoli jednotlivci
- zločiny namířené proti základním lidským právům a svobodám

⁶² EČER: *Norimberský soud*, s. 72.

⁶³ MÁGR: *Organizace spojených národů*, s. 28.

⁶⁴ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 66-67.

- nejednalo se o pravé „válečné zločiny“, neboť mnohé z nich byly páčány ještě v předválečném období.

Bylo proto nutné příslušné právní předpisy spojeneckých právních řádů obohatit, doplnit a upravit, vytvořit nějaká závazná pravidla, na základě kterých by bylo možno viníky 2. světové války potrestat a naplnit tak aliancí deklarovanou spravedlnost.⁶⁵

Jakým způsobem se však tak má učinit? Vytvořily se v zásadě dva proudy, které předkládaly své varianty řešení:

- Jako první vyvstala myšlenka soudu. Váleční zločinci měli být za své zločinné jednání postaveni před soud a jím souzeni. Převažovala zde myšlenka mezinárodního trestního soudu široce podporovaná Sovětským svazem a Československem.
- Jako druhá možnost panovalo převážně v řadách britských zástupců přesvědčení, že pouhé politické potrestání bude dostačující.⁶⁶

Na podzim roku 1941 se vytváří *Výbor pro pravidla a proceduru* zabývající se potrestáním válečných zločinů a zločinů spáchaných v důsledku války. Dne 15. 7. 1942 vydal tento výbor závěrečné usnesení, ve kterém odmítá možnost vytvoření mezinárodního soudního tribunálu jako eventuálního způsobu potrestání zločinů 2. světové války. Své stanovisko vystavěl na důvodech, že současné mezinárodní právo není postaveno na takovém právním rámci, který by umožňoval souzení jednání, která nebyla dosud z hlediska mezinárodního práva hodnocena jako zločiny.⁶⁷ Činnost výboru můžeme tak charakterizovat jako neuspokojivou, neboť nesplnil to, co se od něj očekávalo. Výbor nenašel dostatek síly a odvahy odtrhnout se od úzce stanoveného mezinárodního práva a vyslovit průkopnické a nové odpovědi na vyvstalý problém potrestání válečných zločinců a byl tak odsouzen k zániku.⁶⁸

Paralelně se v téže době utváří společnost *London International Assembly*, zabývající se rovněž otázkou postihu válečných zločinů. V rámci této společnosti byl vytvořen výbor, resp. komise pro právní přípravu a stanovení způsobu potrestání válečných zločinců. Dr. Ečer se stává součástí této komise pro válečné zločiny téměř okamžitě po svém přiletu do Anglie, tedy v říjnu 1942. Hned 10. 10. téhož roku vystupuje před komisí LIA poprvé se svojí koncepcí na potrestání válečných zločinců. Vyslovuje zde svá stanoviska:

- útočná válka je mezinárodním zločinem

⁶⁵ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 137-141.

⁶⁶ Tamtéž, s. 146-147, a též. *Norimberský soud*, s. 12- 13.

⁶⁷ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 147-148.

⁶⁸ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 68.

- ti, kdo ji připravili a rozpoutali, jsou zločinci, kteří za tento zločin nesou jak trestní, tak osobní zodpovědnost, kdy jmenovitě uvádí
 - Adolfa Hitlera
 - Hitlerovu vládu
 - Všechny ostatní osoby podílející se na přípravě a rozpoutání útočné války, jejich spojence a pomocníky apod.
- vyslovuje myšlenku mezinárodního soudního tribunálu, na který spojenecké státy delegují část svých pravomocí za účelem spravedlivého potrestání těch válečných zločinců, kteří zapříčinili vznik této války
- pravomoc projednat odpovědnost za válečné zločiny v užším slova smyslu mají mít vnitrostátní soudy.⁶⁹

Dne 29. 3. 1943 vystupuje dr. Ečer před komisi LIA podruhé, tentokrát se zprávou týkající se obrany poukazem na uposlechnutí rozkazu nadřízeného nazvanou *Rozkaz nadřízeného a němečtí váleční zločinci*. Dr. Ečer zde referoval převážně o skutečnosti, že za válečné zločiny nejsou odpovědni leckdy jednotlivci, ale celé organizace a společenství. Zaměřil se na zločinnost samotné nacistické strany, Gestapa, SS a SA⁷⁰, na jejichž kriminalitu důrazně poukazyval. Vzhledem k tomu, že členství v těchto organizacích bylo dobrovolné, vstupem tak jejich příslušníci dali najevo být zainteresováni do jejich veškeré činnosti, ať šlo o činnosti jakékoliv povahy.⁷¹

Proto, aby bylo možno argumentovat uposlechnutím rozkazu, je nutné, aby ten, kdo takový rozkaz obdržel, byl k jeho provedení přinucen. Pokud je k jednání jakkoliv vážně donucen, je pouhou „prodlouženou rukou“ svého nadřízeného. Je pouhým prostředkem výkonu onoho konání. Pokud však rozkaz bez jakéhokoli zaváhání splní a vnitřně tak toto jednání schvaluje, vědom si závažnosti svého jednání, stává se spolupachatelem se všemi jeho trestními důsledky.⁷²

V závěru své druhé zprávy navrhuje, aby rozkaz nadřízeného nebyl akceptován u členů zločineckých organizací (NSDAP, SA, SS...) a jiných prostých zločinců za jejich bídné činy. Mluvíme o tzv. *absolutní nepřijatelnosti obhajoby uposlechnutí rozkazu*. Tzv. *relativní nepřijatelnost obhajoby uposlechnutí rozkazu* pak znamená, že mimo případy shora uvedené lze námitku rozkazem nadřízeného přijmout, ale o tomto přijetí či odmítnutí

⁶⁹ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 148, 150-151, a též: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 69-70.

⁷⁰ Blíže srov. BEDÜRFTING, Friedemann. *Třetí říše a druhá světová válka*. Lexikon německého nacionálního socialismu 1933-1945. Praha: Prostor, 2004, s. 138-139 (Gestapo), 439-440 (SA) a 467-469 (SS).

⁷¹ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 151.

⁷² EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 72.

rozhodne soudce na základě všech okolností případu a situace. Soud vždy musí posoudit podmínky, zda v některých případech nebyl rozkazem vyvolán stav nuceného uposlechnutí.⁷³

28. 4. 1943 předstupuje dr. Ečer před komisi potřetí a představuje koncepci *Trestní odpovědnosti hlav států Osy*. Zabýval se zde především odpovědností Adolfa Hitlera a problematikou imunity hlav států. Důrazně trval na osobní a trestní odpovědnosti hlav států Osy a přikláněl se k potrestání těchto představitelů soudem. Pouhý politický trest považoval Ečer za nedostatečný a neúčinný. Činí zde tyto závěry:

- Nejvyšší představitelé států Osy, kteří jsou odpovědni za válečné zločiny a za ostatní surové zločiny, mají být postaveni před soud.
- Pro tuto situaci má být zřízen smíšený soud v podobě Mezinárodního trestního soudu.
- Pravomoc tohoto Mezinárodního trestního soudu odvozujeme od jednotlivých států, které na něj část své pravomoci dobrovolně delegují.
- Spojenecké státy mají uznat pravomoc tohoto soudu, mají vzájemně mezi sebou spolupracovat a poskytovat si veškerou možnou součinnost při hledání, dopadení, předávání a trestání zločinců.⁷⁴

Čtvrtým referátem, který představuje na půdě LIA, byl referát označený jako *Zločiny Osy* ze dne 25. 10. 1943. Tehdy působil jako člen tříčlenného výboru⁷⁵ vytvořený komisí LIA, kterému byl stanoven úkol, vypořádat se s otázkou definice válečného zločinu. Výbor se shodl na těchto argumentech:

- Současný pojem válečného zločinu nedostačuje, tento pojem je značně neurčitý. Mezinárodní právo vyjmenovává pouze určitá jednání, která zakazuje, ale jako válečné zločiny je výslovně nepojmenovává a ani za ně nevymezuje žádné sankce.
- V nynější době existovaly pouze válečné zločiny v užším slova smyslu. Kdyby takové vymezení mělo postačovat, řada závažných zločinů, jako například likvidace celých národnostních skupin, vypalování, zabíjení civilistů v okupovaných státech apod., by nemohla být vůbec potrestána.⁷⁶

Proto Ečer se svými kolegy představuje návrh definice válečného zločinu a požaduje, aby tento pojem byl chápán ve svém širším smyslu, kdy za válečný zločin je třeba považovat:

- Přípravu a rozpoutání 2. světové války.
- Válečné zločiny dle soudobého mezinárodního práva (tzv. válečné zločiny v užším slova smyslu).

⁷³ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 75.

⁷⁴ EČER: *Právo v boji s nacismem*, s. 24-25, a též: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 76-82.

⁷⁵ Společně s dr. Ečerem tvořili zvolený výbor dále dr. Václav Beneš a anglický právník Mr. Wiliam Latey.

⁷⁶ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 82-84.

- Zločiny proti humanitě.⁷⁷

Pro úplnost uvádíme, že komisi LIA byl na podzim 1943 prezentován ještě poslední referát zabývající se povahou útočné války již naznačené v koncepci ze dne 10. 10. 1942. Ečer zde odkazuje na Ženevský protokol z roku 1924 a na Briand-Kellogův pakt⁷⁸ z roku 1928. Hlavním obsahem a smyslem referátu bylo označení útočné války jako mezinárodní zločin a osobní a trestní odpovědnost osob zodpovědných za tuto válku a za činy v jejím rámci napáchané, kdy trestem za tyto činy je smrt. Jak návrh ze dne 10. 10. 1942, tak návrhy ze dne 29. 3. 1943, 28. 4. 1943, 25. 10. 1943 a ostatní předložená prohlášení, referáty či zprávy byly komisí LIA prodiskutovány, následně přijaty a nakonec postoupeny plenárnímu shromáždění, kde byly rovněž schváleny a potvrzeny.⁷⁹

Právě zde bych chtěla podtrhnout význam činnosti československého zástupce v této komisi, dr. Ečera. Schválením jeho návrhů se mu do jisté míry dostává uznání, neboť jak jsme měli možnost zhodnotit, cesta k vytvoření nového právního řádu na poli mezinárodního práva trestního nebyla snadná. V historii se řada průkopníků nejprve shledávala s odmítavým přístupem okolí. Ečer se však nenechal zastrašit jak oponujícími názory mnohdy významných světových odborníků, tak ani vlastní důležitostí řešené věci. Svě věci pevně věřil. A tak opět v historii nastává okamžik, kdy na podkladech zprvu neznámého brněnského právníka bude posléze vystaven nový právní řád, který umožní postavit největší zločince 20. století před spravedlivý soud. Cesta však není zcela u konce.

2.4 Závěrečný boj o prosazení potrestání válečných zločinců, činnost v Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů

Takřka ve stejném čase, kdy vznikla společnost LIA, bylo vyhlášeno vytvoření *Komise spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*, která se však ustavila až 20. 10. 1943 za podpory patnácti spojeneckých států, včetně ČSR.⁸⁰ Členem této Komise byl opět

⁷⁷ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 152.

⁷⁸ Briand-Kellogův pakt neboli dohoda o zákazu války (s výjimkou války obranné) jako prostředku mezinárodní politiky ze dne 27. 8. 1928. Za jeho otce považujeme francouzského státníka A. Brianda a amerického státního tajemníka B. Kelloga; Pakt byl podepsán v Paříži dne 27. 8. 1928 patnácti státy, mj. i ČSR. K paktu se za nedlouho připojilo 62 států, zůstal však pouhou deklarací, protože neměl žádné účinné nástroje, které by jej byly schopny prosadit. Po skončení 2. světové války sloužil pakt jako základ pro souzení válečných zločinců. Viz SOVADINA, Jiří. Briand-Kellogův pakt (27. 8. 1928) [online]. *Moderní-dejiny.cz*, 3. 3. 2009 [cit. 26. 3. 2012]. Dostupné na < <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-briand-kelloguv-pakt-27-8-1928-146/> >.

⁷⁹ EČER: *Právo v boji s nacismem*, s. 26-28, a též: *Jak jsem je stíhal*, s. 152-153. Podrobněji k usnesení komise a plena LIA a k doporučením I. komise a usnesení pléna. Viz EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 86-92.

⁸⁰ SSSR se na vytvoření nepodílel, neboť vznikly spory o počet jeho zástupců v této Komisi. Situace byla vyřešena tak, že si SSSR vytvořil komisi vlastní. Spolupráce se SSSR byla naplno obnovena až dohodou ze dne

dr. Bohuslav Ečer, jmenovaný vládou dne 22. 9. 1943. Dr. Ečer zde vystupuje z titulu mimořádného vyslance a zplnomocněného ministra. V rámci organizace dr. Ečer působil v šesti z celkových osmi výborů, kdy dokonce ve III. (právním) výboru této Komise zastával post předsedy. Právě zde se konaly největší pomyslné bitvy o konečnou definici válečného zločinu a způsobu jeho potrestání. Jednání zde již byla oficiální, a zřejmě proto zde nedocházelo k tak rychlé shodě jako na půdě LIA. Oblast, kterou se měla Komise věnovat, byla téměř totožná s otázkami, kterými se zabírala komise LIA. Rozdíl obou těchto těles spočíval v závaznosti přijatých rozhodnutí. Jelikož komise LIA byla tělesem neoficiálním, sloužila jí přijatá rozhodnutí jako důležité základy pro jednání Komise spojených národů. Hlavními problémy, kterými se Komise měla zabývat, byla zločinnost útočné války, zločinecké organizace a postih čelních představitelů soudem či politickým rozhodnutím.⁸¹

2.4.1 Vymezení pojmu „válečný zločin“

Za 2. světové války docházelo k takovým zločinům, které doposud historie nepamatovala. Bezdůvodná násilná agrese vůči pokojným státům, likvidace miliónů obyvatel pouze z důvodů rasových, politických, náboženských, mučení, zotročování a týrání a mnohé další nenechávaly laickou veřejnost na pochybách, že to vše jsou válečné zločiny nejvyššího stupně, a musí být proto co nejpřísněji potrestány.

Kdo by si jen pomyslel, že právě na stanovení těchto zločinů by mohlo ztroskotat veškeré úsilí a tolikrát deklarovaný výkon spravedlnosti nad válečnými zločinci. Sám dr. Ečer ve svém díle *Norimberský soud* popisuje, jak se taková, dá se říci nesporná věc, jakou bylo stanovení zločinů, za které mají být viníci 2. světové války potrestáni, která byla lidem, kteří přežili nacistické běsnění zcela zřejmá, mohla zamotat poválečnými dějinami.⁸²

Co je to vlastně válečný zločin?

V rámci Komise spojených národů se proti sobě postavily dvě skupiny, každá s odlišným názorem na tento pojem a možnost jejich potrestání:

- Na jedné straně stáli právníci prosazující striktní dodržování postupů a dosavadní úpravy mezinárodního práva. Jednalo se o formalistickou skupinu, která své argumenty opírala o nedostatečné, ale v té době platné mezinárodní právo. Tato

8. 8. 1945. Sovětský svaz se jednání v Komisi sice neúčastnil, ale také měl na potrestání předních nacistických funkcionářů zájem a vydal v tomto směru 14. 10. 1942 prohlášení. Viz EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 148-149.

⁸¹ EČER: *Právo v boji s nacismem*, s. 32-33, a též: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 93, 96 a 98. Srov. Archiv MU, Fond A1 RMU, Osobní spisy, kart. č. 36, inv. č. 806, JUDr. EČER, Bohuslav, list označený jako K čís. z března 1948, nestránkováno.

⁸² EČER: *Norimberský soud*, s. 17.

skupina svým postojem prohlašovala, že dle současné úpravy lze potrestat jen porušení „zákonů a zvyků válečných“, což znamená, že jen ty zločiny, které porušují ony zákony a obyčeje války jsou postihnutelné a stanoví tak nestíhatelnost všech ostatních zločinů, kterých se nacisté za 2. světové války dopouštěli (například zločiny proti lidskosti). Do karet jim hrály základní zásady trestního práva jako *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, in dubio pro reo* a další.

- Proti nim se však vzepřela skupina, která nebyla ochotna akceptovat použití dosavadního nevyhovujícího a omezeného mezinárodního práva. Požadovala rozšíření dosavadního pojmu válečný zločin. Skupina kladla důraz na nutnost vycházet z čistého rozumu, nikoli pouze z formálních pravidel, prosazovala nutnost co nejširšího výkladu zakazujících norem mezinárodního práva a naopak co nejužšího výkladu dovolujících norem mezinárodního práva, ochrany obětí války apod.^{83 84}

I v této Komisi se objevuje výrazný rukopis dr. Ečera. S jeho aktivitou se setkáváme dne 27. 4. 1944, kdy navrhl právnímu výboru Komise, aby útočná válka byla prohlášena za zločin a jako samostatnou kategorii zločinů páchaných za 2. světové války uvádí zločiny proti humanitě. Ečer zde upozorňuje na zločinnost 2. světové války, upozorňuje na její záměrné a úmyslné vyvolání ze strany Německa, probírá zde problematiku zločinů spáchaných ještě před válkou, které byly kryty úpravou německého zákonodárství. Ečer dále kritizuje velký počet nejasných a nekonkrétních deklarací a zdůrazňuje, že pro interpretaci a výklad je nutné držet se smyslu a účelu použitých slov a neomezovat se pouze na čistý text vnesených deklarací či mezinárodních smluv. Závěry jeho návrhu jsou následující:

- „Spojené národy, jejich lid a jejich vlády, jsou podle svých deklarací rozhodnuty potrestat všechny zločiny spáchané v souvislosti s přípravou, vedením a pokračováním druhé světové války, vládci Osy, politickými nebo vojenskými vůdci, jejich brannými silami a paravojenskými organizacemi, členy vládnoucí strany, administrativního a soudního státního aparátu a jednotlivci a jejich spoluviníky.“⁸⁵
- Spojenci budou postihovat a soudit tyto zločiny:
 - Příprava a rozpoutání 2. světové války a všechny zločiny s tímto související, bez ohledu na teritorium, kde tyto zločiny byly provedeny.
 - Zločiny proti všem lidem jen z důvodů jejich rasy, barvy pleti, politického či náboženského vyznání apod. (zločiny proti humanitě).

⁸³ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 96- 98, a též: *Právo v boji s nacismem*, s. 29-32.

⁸⁴ První skupina se pod tíhou argumentů skupiny druhé rozpadla.

⁸⁵ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 105.

- Zločiny, k nimž dochází v okupovaných územích a zločiny páchané jak proti příslušníkům vojenských sil, tak proti civilistům.
- Zločiny proti míru.
- Zločin definují spojenci jako jednání přičící se trestním zákonům Spojených zemí, jednání přičící se zákonům a zvykům válečným, činy, které odporují základním zásadám trestního a mezinárodního práva a ta jednání, která odporují zákonům humanity a příkazy veřejného svědomí, které nalzáme v preambuli IV. haagské úmluvy z roku 1907.
- Jako poslední bod požadoval dr. Ečer připojení nové listiny obsahující seznam válečných zločinců k tomuto návrhu.⁸⁶

Svůj návrh ze dne 27. 4. 1944 posléze ještě doplnil zprávou dne 12. 5. 1944, ve které se podrobně zabývá smyslem, účelem a závazností preambule ke IV. Haagské úmluvě z roku 1907, kde dospívá k názoru, že je nezbytné používat onoho nepsaného práva v těch případech, kdy neexistuje právo psané. Obecně můžeme říci, že postoj dr. Ečera k otázce vymezení pojmu „válečný zločin“ byl postaven na myšlence, že základním pilířem, na němž je nutné novou definici válečného zločinu postavit, je idea humanismu – úkolem práva je zabránit atakům na základní lidská práva a svobody a potrestat tak činy hitlerovců, kteří neváhali tato přirozená práva hrůznými metodami a prostředky potírat. Na základě návrhu předloženém dr. Ečerem bylo dne 15. 5. 1944 vydáno právním výborem rozhodnutí, které bylo dále postoupeno plénu Komise, které ji na celkem třech schůzkách prodiskutovalo.⁸⁷

Zatímco právní výbor Komise se vyslovil vesměs pro, Komise byla v otázce zločinnosti útočné války opatrnější a vrátila návrh výboru k novému prozkoumání. Na základě nového projednání, kdy se názory dr. Ečera dostaly do absolutního rozporu s míněním světově uznávaného prof. MacNaira⁸⁸, specialisty v oboru mezinárodního práva, byly Ečerovy zprvu přijaté argumenty postupně odmítány. Po tomto neúspěchu předkládá dr. Ečer Komisi alespoň Menšinovou zprávu, ve které na právní výbor i samotnou Komisi apeluje, neboť dle jeho slov, co jiného, než útočná a totální válka je zločinem a musí být také potrestána. Svá slova opírá o řadu významných odborníků mezinárodního práva (Kelsena, Cassina, Lauterpachta...). Menšinovou zprávou vytyčuje body, které jsou shodné jako ve všech jeho předchozích návrzích předložených komisi LIA, a to:

⁸⁶ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 105 a 106.

⁸⁷ Tamtéž, s. 106-112.

⁸⁸ Jedním z argumentů prof. MacNaira proti návrhu dr. Ečera byla retroaktivita zákonů, tedy zásada, že zákony nepůsobí zpětně. K otázce zpětného působení zákonů viz HOBZA, Antonín. *Přehled mezinárodního práva válečného*. Dodatek: Trestání válečných zločinců. Praha: Všehrd, 1946, s. 164-167.

- Příprava a rozpoutání války je zločinem proti celé civilizaci a veškeré lidské společnosti jak dle právního řádu okupovaných a zasažených zemí, tak dle mezinárodního práva.
- Tyto zločiny mají být v soudní pravomoci trestních soudů těchto států.
- Soudní pravomoc mohou státy delegovat na Mezinárodní trestní soud.
- Ti, jež jsou odpovědni za vznik či se jinak podíleli na rozpoutání 2. světové války, musí být zařazeni na listinu mezi válečné zločince.⁸⁹

Nebyl by to Ečer, kdyby jej jeden malý neúspěch odradil od další práce. Naopak. Sice s menší dávkou pesimismu dne 10. 10. 1944 znovu předstupuje před Komisi spojených národů se svojí menšinovou zprávou. Nastává ovšem nečekaný obrat, když se za jeho názory staví lord Wright, jeden z nejváženějších anglických soudců a odborníků, významný člen této Komise. Situace tak nabírá nového směru. Wright ve svém proslovu vyslovuje podporu stanovisku dr. Ečera a mimo jiné dále prohlašuje, že „nedostatek psaného zákona mohl by bez pochyby zabránit odsouzení a potrestání člověka za něco, čehož trestnost by mohla být považována za pochybnou, avšak zločinnost Adolfa Hitlera a jeho spoluviníků, projevená rozpoutáním dnešní totální války, na kterou se připravovali po léta a jejíž útočný cíl a charakter on sám vyhlásil, nemůže být popírána. Tady nepotřebujeme psaný trestní zákon ani výslovně stanovený trest...Všechno, co potřebujeme, je vhodný soudní tribunál, způsobilý vykonat spravedlnost, když činy jsou před ním prokázány. Každý jiný závěr by otřásl mravním smyslem lidstva.“⁹⁰ Ečerovo úsilí se vyplácí, neb nakonec všichni členové Komise jednomyslně tento návrh podpořili. Po přijetí tohoto návrhu bylo vydáno doporučení, aby toto jednomyslně přijaté stanovisko bylo předloženo aliančním vládám, které měly vyjádřit svůj postoj k celé záležitosti a měly dále vyslovit svoji vůli a přání, zda se touto otázkou má Komise dále zabírat či nikoliv. Až na pár výjimek však vlády zůstaly nečinné a žádná vyjádření k návrhu dr. Ečera učiněna nebyla. Proto celá výše projednávaná otázka v Komisi byla prozatím uzavřena a byla vyřešena až dohodou mezi USA, Francií, Velkou Británií a SSSR dne 8. 8. 1945.⁹¹

Tím působení dr. Ečera v této Komisi nekončí – na základě jeho podkladů byli Adolf Hitler a bez výjimky celá vláda Třetí říše dne 22. 11. 1944 Komisí začleněni mezi válečné zločince za zločiny způsobené v Československu. Byl tak vysloven princip dnes označován jako *solidární odpovědnost Führera* a vlády Německé říše. Vzhledem k dodatečně

⁸⁹ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 161-163, a týž: *Právo v boji s nacismem*, s. 19-20, 35-40.

⁹⁰ EČER: *Právo v boji s nacismem*, s. 42-43.

⁹¹ Tamtéž, s. 40-46.

vyslovenému nesouhlasu zejména ze strany britských zástupců, musela být tato otázka trestní a osobní odpovědnosti Vůdce a členů hitlerovské vlády postoupena speciálnímu právnímu výboru k dořešení. V rámci projednání této otázky byl na základě prohlášení dr. Ečera vystaven princip, že „ členství v německé vládě, v době, kdy válečné zločiny byly páchany nebo připravovány německým státním aparátem, je dostačujícím prima facie důkazem viny členů vlády a odůvodňuje rozhodnutí zapsati je na listinu zločinců válečných.“⁹² V neposlední řadě byla před Komisi položena otázka, jak postihnout zločiny páchané širokou masou lidí a celými organizovanými skupinami. Na tuto otázku odpovídá dr. Ečer jako zpravodaj pro vybranou záležitost *Zprávou o německých SA, SS a Gestapu*. Komisi v ní přibližuje daný problém a hájí názory shodně, jako tomu bylo v komisi LIA, o které již byl výše učiněn výklad. V závěru jednání přijímá Komise za svá stanoviska, že je nutné postihovat již samotnou příslušnost k těmto organizacím, argument jednání na rozkaz se u těchto skupin neakceptuje a prohlašuje se jejich kolektivní odpovědnost za činy spáchané organizací.⁹³

Činností Komise spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů, přijatými návrhy a potvrzením mnoha memorand byl položen základní kámen pro vymezení zločinů, za které mají být němečtí delikventi potrestáni. Celý boj o základní otázku vymezení pojmu *válečných zločinů* byl ale uzavřen až dne 8. 8. 1945, kdy dohodou⁹⁴ SSSR, USA, Francie a Velké Británie byl schválen návrh na zřízení Mezinárodního vojenského tribunálu pro souzení hlavních válečných zločinců, v jehož příloze nalezneme tzv. Chartu Mezinárodního vojenského tribunálu jasně a s konečnou platností definující ony zločiny, za které budou zločinci 2. světové války postaveni před výše zmíněný soud.⁹⁵

2.4.2 Stanovení způsobu potrestání válečných zločinců

Úkolem Komise spojených národů nebylo pouze definovat pojem válečného zločinu, ale především stanovit také způsob jejich potrestání. I přesto, že se tyto dvě otázky při řešení Komisi vzájemně prolínaly, neboť spolu úzce souvisejí, možná pro lepší pochopení celé situace jsme se rozhodli činnost Komise rozdělit na dvě části:

- snahu o definování pojmu válečného zločinu v širším slova smyslu
- stanovení způsobu jejich potrestání.

⁹² EČER: *Právo v boji s nacismem*, s. 50.

⁹³ Tamtéž, s. 49-51.

⁹⁴ *Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy* ze dne 8. 8. 1945. Viz níže.

⁹⁵ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 164-165.

Komise spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů brzy po svém ustanovení na podzim roku 1943 byla postavena před úkol zabývat se možnými způsoby potrestání válečných zločinců. Stejně tak jako o pojmu válečný zločin, kdy spojenci v mnohých deklaracích vyhlášovali jejich striktní trestání, nikterak ale přesně nevymezující jejich konkrétní podobu, bylo tomu tak i u způsobu potrestání válečných zločinců. Spojenci prohlašovali vůli je potrestat, ale představy, jak tak učinit měly mocnosti velmi různé. Obecně byly známy dva proudy smýšlení. Československá republika a většina ostatních států zastávaly možnost zřízení mezinárodního trestního soudu a považovaly tuto možnost za správnou. Tato myšlenka měla však i své zaryté odpůrce. Na jedné straně se argumentovalo spravedlivým a nezávislým mezinárodním trestním soudem, na druhé straně však bylo některými zeměmi (především Velkou Británií) argumentováno spíše ve prospěch politického trestu. Pouhým politickým trestem by byla znevážena památka obětí nacistického režimu, neboť činy páchané za 2. světové války nebyly dílem politických zločinců, nýbrž to byly zločiny tak závažné a hrůzné, že je nelze označit jinak než za zločiny válečné, které musí být potrestány nestranným a nezávislým mezinárodním soudem. Komise spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů proto postoupila tuto záležitost svému II. komitétu, aby celou věc projednal. Na základě práce komitétu byl zpracován již určitý návrh statutu Mezinárodního soudu pro válečné zločiny. Nicméně situace nebyla zase tak jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo zdát. Ze strany Velké Británie panovalo přísné negativum. Britští zástupci v Komisi spojených národů se bránili vytvoření Mezinárodního trestního soudu. Důvody nám byly objasněny až v Norimberském procesu. Stejně horlivě, jak někteří zástupci Velké Británie brojili proti myšlence mezinárodního soudu, se stejnou ráží zastávala československá delegace při této Komisi, v čele s dr. Ečerem, ideu mezinárodního nestranného a spravedlivého soudu. Zřejmě i na základě práce společnosti LIA z roku 1941, která ve svém nitru otázku způsobu potrestání válečných zločinců také projednala a 21. 6. 1944 přijala návrh na zřízení Mezinárodního soudu, se Komise dne 3. 10. 1944 ustanovila na návrhu *Konvence pro zřízení soudu Spojených národů pro válečné zločiny*. Návrh konvence pro zřízení soudu Spojených národů pro válečné zločiny byl rovněž uveden v život až 8. 8. 1945 Londýnskou dohodou uzavřenou mezi spojeneckými vládami Velké Británie, Francie, SSSR a USA.⁹⁶

⁹⁶ EČER: *Norimberský soud*, s. 12-16.

Tak byla konečně jasně naznačena představa formy, jakou chtějí spojenci trestat a hnát ke spravedlnosti ty, kteří nesou odpovědnost za vznik a činy spáchané v souvislosti s 2. světovou válkou.⁹⁷

2.5 Magické datum 8. 8. 1945

Dnem 25. 6. 1945 se dostává otázka potrestání válečných zločinců 2. světové války do své závěrečné fáze. Uvedeného dne dochází k setkání čtyř mocností na londýnské půdě. Smyslem tohoto setkání je projednat s definitivou záležitost postavení německých představitelů a původců války před mezinárodní vojenský soud pro souzení hlavních válečných zločinců. Vyústěním této schůzky a vzájemné shody je vydání historické *Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy* ze dne 8. 8. 1945, jíž se zřizuje *Mezinárodní vojenský soudní dvůr pro trestní řízení s hlavními válečnými zločinci evropské Osy* (tzv. Mezinárodní vojenský tribunál) a jejíž součástí je *Statut Mezinárodního vojenského soudního dvora* (tzv. Charta soudu), upravující mimo jiné pravomoc, působnost a základy pro činnost tohoto Mezinárodního vojenského soudu.⁹⁸

Dohoda vychází z Moskevské deklarace ze dne 1. 11. 1943 nejen tím, že stanovuje, že první část této deklarace obsahující vydání zločinců do zemí, ve kterých páchali své zločiny, zůstává zachována a respektována, ale především proto, že Mezinárodní vojenský soudní dvůr byl vytvořen především a právě za účelem provedení ustanovení Moskevské deklarace obsahujícího potrestání hlavních válečných zločinců, v čele s čelními představiteli Německé říše, jejichž zločiny nelze územně vymezit. Dohoda o stíhání a potrestání válečných zločinců to podtrhuje ve svém čl. 3 a 4, kdy: „Každý ze Signatářů učiní nutná opatření, aby pro vyšetřování obvinění a pro soudní řízení byli dáni k dispozici hlavní váleční zločinci jím zadržení, kteří mají býti souzeni Mezinárodním vojenským soudním dvorem. Tato dohoda nebude v ničem na újmu ustanovením daným moskevskou deklarací o návratu válečných zločinců do zemí, kde spáchali své zločiny.“⁹⁹

Formou zřízení Mezinárodního vojenského tribunálu, v jehož pravomoci bude v Mezinárodním soudním procesu soudit největší viníky války, stanovily si vítězné mocnosti

⁹⁷ Podrobněji k přípravě práce Komise spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů viz EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 93-142.

⁹⁸ Československo přistoupilo k této dohodě 13. 9. 1945, účinná se vůči Československu stala 26. 9. 1945. Viz Sbírnka zákonů a nařízení republiky Československé, zákon č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy.

⁹⁹ Zákon č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy.

jednou provždy způsob potrestání těchto zločinců odpovědných za hrůzy 2. světové války a po dlouhé době a nesmírně náročné práci postupují vpřed k naplnění tak dlouho očekávané spravedlnosti.

Samotná Dohoda obsahuje VII částí a není nikterak obsahově dlouhá. Společně s Chartou, kterou tvoří pouze třicet článků, však tvoří základní dokument pro potrestání válečných zločinců po 2. světové válce a jejich význam pro mezinárodní právo trestní je nesmírný.¹⁰⁰

2.6 Jaké zločiny budou trestány

Celý proces vývoje otázky, jaké činy mají být potrestány, jsme nastínili již výše. Jak v komisi *London International Assembly*, tak v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*, byla otázka vymezení pojmu *válečný zločin* podrobně probírána a řešena. Konečného výsledku se nám dostává až vznikem Charty neboli Statutu Mezinárodního soudního dvora ze dne 8. 8. 1945, která ve svých ustanoveních kategoricky a jednou pro vždy uzákoňuje zločiny, za které ti, co úmyslně způsobili 2. světovou válku, stanou před soudem, a které bude tento mezinárodní soud spravedlivě a jménem všech spojeneckých národů trestat.¹⁰¹

Statutem Mezinárodního soudního dvora pro souzení a potrestání hlavních válečných zločinců evropské Osy ze dne 8. 8. 1945 bylo stanoveno, že „Soudní dvůr, zřízený dohodou... bude oprávněn soudit a trestat osoby, které spáchaly, jednajíce v zájmu státu evropské Osy, ať jako jednotlivci nebo jako členové organizací, některý z následujících zločinů.“¹⁰²

V článku 6 tohoto Statutu tak byla vyjmenována jednotlivá jednání anebo některá z nich, která považovaly smluvní strany této Charty za zločiny podléhající pravomoci Mezinárodního soudního dvora a za která zločinci ponесou osobní zodpovědnost. Jsou jimi:

- a) *Zločiny proti míru*: osnování, příprava, podněcování nebo podniknutí útočné války nebo války porušující mezinárodní smlouvy, dohody nebo záruky, anebo účast na společném plánu nebo spiknutí k provedení čehokoliv z toho, co je výše uvedeno.
- b) *Válečné zločiny*: porušení zákonů války nebo válečných zvyklostí. Taková porušení bude v sobě zahrnovat vraždu, zlé nakládání nebo deportaci civilního obyvatelstva z obsazovaného území nebo v něm k otročké práci, nebo pro jakýkoliv jiný účel, vraždu válečných zajatců nebo osob na moři, nebo zlé nakládání s nimi, zabíjení

¹⁰⁰ EČER: *Norimberský soud*, s. 73.

¹⁰¹ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 146-148.

¹⁰² Čl. 6 zákona č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy.

rukojmí, plenění veřejného nebo soukromého majetku, svévolné ničení měst a vesnic, nebo pustošení neodůvodněné vojenské nutností, nebude však na ně omezeno.

- c) *Zločiny proti lidskosti*: vražda, vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné nelidské činy spáchané proti jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo za války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových nebo náboženských při provádění kteréhokoliv zločinu spadajícího pod pravomoc Soudního dvora, nebo ve spojení s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno místní právo země, kde zločiny byly spáchány.

Vůdcové, organizátoři, podněcovatelé a spoluviníci zúčastnění se při osnování nebo provádění společného plánu nebo spiknutí k provedení některého ze zmíněných zločinů jsou odpovědní za všechny činy všech osob při provádění takového plánu.¹⁰³

Bohuslav Ečer se ve své monografii *Norimberský soud* zmiňuje především o zločinech proti lidskosti a jejich významu pro Norimberský proces. Považuje tuto kategorii zločinů za kardinální, neboť dle jeho slov „kdyby zůstalo beztrestné vzít člověku život pro jeho rasu, náboženství, národnost nebo pro jeho politické přesvědčení...nebylo by civilizace.“¹⁰⁴ V podobném duchu se nesou slova i hlavního žalobce za USA Roberta Jacksona, který prohlásil: „Zločiny, které se snažíme odsoudit a potrestat, jsou tak záměrné a odporné a mají tak zhoubné důsledky, že civilizace nemůže dovolit, aby byly ignorovány, neboť kdyby se měly opakovat, zahynula by.“¹⁰⁵ Ečer zde rovněž zdůrazňuje, že hrůza 2. světové války spočívala zejména v tom, že zasáhla ten nejcennější lidský statek, kterým může bytost disponovat - samotný lidský život. Proto cílem Norimberského procesu bylo na prvním místě obnovit hodnotu tohoto lidského bytí.¹⁰⁶

Smysl Charty Mezinárodního soudního tribunálu a její stěžejní přínos pro mezinárodní právo trestní tkví v tom, že „po prvé v dějinách byla útočná válka sama o sobě prohlášena za nejtěžší mezinárodní zločin, za který politici, vojenští a jiní vůdcové útočnického státu musí nést osobní a trestní odpovědnost.“¹⁰⁷

Stanovením výše uvedených kategorií zločinů se tak základní lidská práva a základní svobody dostávají pod ochranu mezinárodního práva a i přes skutečnost, že ochrana lidských práv prostřednictvím mezinárodních organizací a institucí měla před sebou ještě dlouhou cestu, představuje stanovení těchto tříd, a především i samotný rozsudek Norimberského

¹⁰³ Čl. 6 zákona č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy.

¹⁰⁴ EČER: *Norimberský soud*, s. 19.

¹⁰⁵ POLTORAK, Arkádii. *Norimberský proces*. 2. revidované vydání. Praha: Naše vojsko, 1973, s. 6.

¹⁰⁶ EČER: *Norimberský soud*, s. 20.

¹⁰⁷ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 148.

soudu, prvotní vlašťovku ochrany lidských práv na mezinárodní úrovni. Samotná skutečnost, že Československá delegace v čele s gen. Ečerem klíčovým způsobem přispěla k finální podobě čl. 6 Charty, svědčí nejen o odbornosti těchto osob, ale především o uznání a důvěře světových mocností v relativně malý stát a jeho hodnoty.¹⁰⁸

2.7 Kdo má být před Mezinárodním soudem stíhán

I přes skutečnost, že jsme se snažili o této problematice učinit výklad v předcházejících kapitolách naší diplomové práce, jeví se nám jako nezbytné v této části některé informace zopakovat, případně doplnit, neb výše se náš výklad zaměřil na návrhy a stanoviska československého delegáta, dr. Ečera. Na tomto místě se chceme zaměřit již na otázku, kdo měl podle Dohody a její Charty ze dne 8. 8. 1945 stanout před Mezinárodním soudním dvorem v Norimberku.

Jako hlavního viníka 2. světové války nelze označit nikoho jiného než Adolfa Hitlera. Hitler jako čelní představitel nacistické Třetí říše stál u zrodu veškerého zla a nenávisti, která měla za následek ohromnou světovou katastrofu. Byl to právě on, Vůdce nacistického Německa, *Führer*, který nařizoval vyhlazování národů, zotročování obyvatelstva obsazených zemí a který stál za smrtí miliónů lidí celého světa. Jen málokdo by pochyboval o jeho odpovědnosti za tyto hrůzy 2. světové války. Opak byl pravdou. Někteří politici i po zkušenostech z minulých let hlásali nedotknutelnost hlavy státu a vynětí tohoto představitele státu z jurisdikce mezinárodního vojenského tribunálu. Svá tvrzení opírali především o zásadu vzájemné mezinárodní úcty neboli trestní neodpovědnost hlavy státu. Do karet jim hrála také skutečnost, že po 1. světové válce, kdy dle dohod spojenců měl být poprvé v historii před soud, který měl potrestat viníky války, pohnán sám Vilém II., bylo nakonec od tohoto záměru upuštěno, k žádnému potrestání delikventů nedošlo a nepotrestaný Vilém II. dožil spokojeným životem v zahraničí. Jaké následky to způsobilo již víme. Situace po 2. světové válce však byla odlišná. Podotýkáme, že diskuze týkající se trestní odpovědnosti Adolfa Hitlera byla, dá se říci, pouze teoretická, neboť Adolf Hitler, pravděpodobně ze strachu ze spojeneckého výkonu spravedlnosti, spáchal, ještě před koncem války, sebevraždu.¹⁰⁹

Většina vítězných států odmítala předchozí teorii o nemožnosti potrestání hlavy státu za válečné zločiny. Ze strany zástupců USA bylo například argumentováno, že pouhý status hlavy státu ještě negarantuje trestněprávní ochranu. Československý prezident dr. E. Beneš

¹⁰⁸ EČER: *Norimberský soud*, s. 20-21.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 21-22.

dne 13. 6. 1942 otevřeně vyhlásil, že československý stát činní osobně a trestně odpovědným za veškeré zločiny spáchané před i během války nejen Adolfa Hitlera, ale také celou říšskoněmeckou vládu, vojenské velitele a příslušníky okupačního aparátu. Ve stejném duchu se tak nesla aktivita gen. Ečera v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*, kde se tuto společnou odpovědnost snažil, i za podpory Sovětského svazu, prosadit. Následně byl proto gen. Ečerem Komisi předložen návrh, aby „zapsala na listinu válečných zločinců Adolfa Hitlera a všechny členy jeho vlády za zločiny, spáchané justičními vraždami v naší republice“.¹¹⁰ Tento návrh byl shledán odůvodněným a dne 22. 11. 1944 tak byla vynesena zásada kolektivní odpovědnosti, společné a nerozdílné odpovědnosti Adolfa Hitlera a členů říšskoněmecké vlády za nacistické zločiny, které organizoval, připravoval a páchal fašistický režim.¹¹¹

Ani zde nebyla role gen. Bohuslava Ečera zanedbatelná. Čím dál více se nám jeví, že gen. Ečer a s ním i Československo stáli u zrodu nejvýznamnějších právních skutečností přednorimberské doby.

Mnozí slavili úspěch. Vidina spravedlivého soudu se zdálo být již velmi blízko. Netrvalo to však dlouho a mezi delegáty Komise se začaly objevovat pochybnosti o správnosti tohoto rozhodnutí. Samotný předseda Komise, sir Cecil Hurst¹¹², navrhoval celou záležitost znovu projednat. Z tohoto důvodu byl sestaven zvláštní právní výbor. Gen. Ečer, zvolený za člena tohoto výboru, dne 13. 3. 1945 předložil tomuto výboru memorandum, ve kterém obhajoval názory, že již pouhé členství v hitlerovské vládě vytváří titul pro trestní a osobní odpovědnost těchto příslušníků za nacistické zločiny. Základy pro jeho argumentaci byly následující:

- „jako členové nacistické strany převzali členové nacistické vlády bezpodmínečný závazek uskutečňovat všechny cíle nacistické strany, tedy i ty, které byly zločinem
- vstoupili do vlády s trestným úmyslem provádět zločinné cíle nacistické strany a tudíž již svým vstupem se dopustili činu, který lze nazvat trestní konspirací... nebo zločinem banditismu
- jako členové německé vlády se stali spoluviníky Adolfa Hitlera a kromě toho každý ve svém vlastním oboru pachateli nesčetných zločinů, napáchaných ve formě navenek zákonné, totiž vydáním různých výnosů, dekretů, nařízení atd.

¹¹⁰ EČER: *Norimberský soud*, s. 22.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Viz Cecil Hurst [online]. *Wikipedia: the free encyclopedia*, 27. 9. 2011 [cit. 27. 3. 2012]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Cecil_Hurst>.

- ...každý čin spáchaný za společným zločinným úmyslem, se přičítá všem členům bandy.¹¹³

I přes veškeré peripetie byly zásady kolektivní odpovědnosti a trestní odpovědnosti organizací jako celků nejen potvrzeny zvláštním právním výborem, ale v právní život byly uvedeny zařazením do Dohody o stíhání a potrestání hlavních zločinců Evropské Osy ze dne 8. 8. 1945.¹¹⁴

Pokud se začteme do samotného textu Charty, připojené k Dohodě ze dne 8. 8. 1945, zjistíme, že obecně se o tom, kdo má být postaven před Mezinárodní soudní dvůr, zmiňuje již čl. 1 Charty, který zde uvádí spojení *hlavní váleční zločinci*. Důležitým článkem nejen pro otázku pojmu válečného zločinu, jak jsme naznačili výše, je čl. 6. Jeho smysl a významnost spočívá v tom, že jím jsou „političtí, vojenští, hospodářští a ideologičtí vůdcové států... zatíženi osobní a trestní odpovědností za zločiny režimu jimi zorganizovaného.“¹¹⁵ Následuje čl. 7, ve kterém nacházíme odpověď na otázku, která byla tolik měsíců řešena v LIA i v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů* a kterou tak neústupně prosazoval dr. Ečer. V čl. 7 se praví: „Úřední postavení obžalovaných, ať jako hlav státu nebo odpovědných úředníků ve veřejných úřadech, nebude pokládáno za skutečnost zprošťující je odpovědnosti ani za skutečnost zmírňující trest.“¹¹⁶ Jednou pro vždy tak byla uzákoněna trestní a osobní odpovědnost hlav států. Nakonec je nutné zmínit ustanovení čl. 9-11, které se zabývají zločinnými organizacemi. V těchto člancích je mimochodem stanoveno, že „při hlavním líčení s kterýmkoliv členem nějaké skupiny nebo organizace může soudní dvůr prohlásit... že skupina nebo organizace, jejímž členem byl tento jednotlivec, byla zločinnou organizací“.¹¹⁷ Dále se uvádí, že označil-li Soudní dvůr skupinu nebo organizaci za zločinnou, je každý zakládající stát oprávněn postihnout každého jednotlivého příslušníka již za pouhé členství v ní, a to prostřednictvím soudu. Takto vyjádřená zločinná povaha skupiny nebo organizace je nezpochybnitelná. Odsouzení za účast ve zločinné skupině nebo organizaci nezpůsobuje nemožnost potrestání za jiný zločin.¹¹⁸

Na základě ustanovení Londýnské dohody a především na základě článků Charty Mezinárodního soudního dvora byla tak před Mezinárodní soudní tribunál, jehož sídlem byl stanoven Norimberk, předložena žaloba na jednadvacet německých politických, vojenských, ideologických a hospodářských představitelů nacistické moci. Hlavní váleční zločinci jako

¹¹³ EČER: *Norimberský soud*, s. 22-23.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 23-24.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 75.

¹¹⁶ Čl. 7 zákona č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy.

¹¹⁷ Tamtéž, čl. 9.

¹¹⁸ Tamtéž, čl. 10 a 11. Blíže: EČER: *Norimberský soud*, s. 73-80.

byli Herman Göring, Rudolf Hess, Joachim von Ribbentrop, Konstantin von Neurath a jejich další spolupachatelé byli souzeni nejen jako jednotlivci, ale rovněž jako příslušníci zločineckých organizací jako například říšskoněmecká vláda, SS, Gestapo, SA a další.¹¹⁹

Konečně tak byla naplněna spravedlnost, kterou nejen spojenci, ale především lidé, zažívající dění za 2. světové války tak dlouho očekávali. Nadobro se tak spravedlnosti dostává do rukou účinný prostředek, jímž může všechny hlavní válečné zločince odpovědné za hrůzy války postavit před spravedlivý soud, před soud Norimberský.

Dohoda ze dne 8. 8. 1945 obsahovala vše podstatné pro možný výkon spravedlnosti. Ve svém Statutu definitivně stanovila nejen okruh těch, kteří mají být postaveni před Mezinárodní soudní dvůr zřízený touto dohodou, ale rovněž vyjmenovala zločiny, za jaké mají tito hlavní váleční zločinci před soudem stanout. Londýnskou dohodou tak byl vytvořen nový právní rámec mezinárodního práva. Přijetí Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku proto chápeme jako počátek éry definování zločinů ve smyslu mezinárodního práva.¹²⁰

Nyní můžeme vidět, jak československá delegace v čele s dr. B. Ečerem při *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů* obrovským způsobem napomohla k vybudování a k přijetí nových zásad mezinárodního práva trestního, které byly použity u prvního a historicky významného mezinárodního soudu s válečnými zločinci u Mezinárodního vojenského tribunálu, v tzv. Norimberském procesu. Jak samotná Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy, tak k ní připojený Statut tohoto dvora ze dne 8. 8. 1945 totiž uzákonily a uvedly tak v život návrhy předkládané dr. Ečerem, československým zástupcem v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*.¹²¹

2.8 Význam Norimberského procesu

O tom, jak významným byl Norimberský proces a především jeho vynesený rozsudek nemusí být ničehož psáno. Jeho závažnost a důležitost pocítujeme i v dnešní době. Norimberským procesem byla vykonána dlouho očekávaná a nikdy jindy v historii lidstva tak

¹¹⁹ EČER: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 156, a též: *Právo v boji s nacismem*, s. 57-58.

¹²⁰ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 46.

¹²¹ EČER: *Jak jsem je stíhal*, s. 165, a též: *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*, s. 153.

požadovaná spravedlnost, za kterou vítězné mocnosti nejen bojovaly, ale za kterou nemnozí zaplatili krutou daň, penězi a majetky v tom lepším případě.¹²²

Význam Norimberského soudu spatřujeme v tom, že učinil jednou pro vždy přítrž tomu, aby ti, kdo úmyslně, bezdůvodně a jen na základě touhy po moci vyvolali světový konflikt, aby ti, kdo páchali nejzávažnější a nejhrůznější zločiny proti nevinným a aby ti, kdo nejstrašnějšími prostředky porušovali základní lidské práva a svobody a zbavovali nespočet osob jejich života jen pro vlastní potěšení či zvrácené přesvědčení o čisté rase, nemohli ujt trestu za své činy argumentem legálností svého jednání či poukazem na své postavení státníka či vysokého představitele státu. Norimberským procesem a samotným rozsudkem Norimberského soudu tak byl položen jeden z nejvýznamnějších základů poválečného mezinárodního práva: „Poprvé v dějinách lidstva se stalo, že oficiální představitelé zločineckého státu byli postaveni před tribunálem za to, že připravili a rozpoutali válečnou katastrofu.“¹²³

Charta Mezinárodního soudního dvora a rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku se staly milníkem v historii lidské populace. Vytvořily základ pro nový nastupující mezinárodní právní řád a nadobro stanovily nejen základní zásady nově budovaného mezinárodního práva trestního, ale také jednou provždy zbořily mýty o nedotknutelnosti hlav států a pod křídla absolutní ochrany zařadily nejdůležitější základní lidská práva a svobody, která od té doby začínají požívat mezinárodní ochrany.

Celý Norimberský proces a vlastní rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu ze dne 30. 9. a 1. 10. 1946 se staly pro nastávající generace nadějí a inspirací a současně varováním a výstrahou pro ty, kdo by se ještě někdy v dějinách chtěli dopustit něčeho tak strašného, jako bylo rozpoutání 2. světové války. Norimberský soud je dnes synonymem nejen pro výkon mezinárodní spravedlnosti, ale také pro přijetí a rozšíření principů mezinárodního práva. Lze se však setkat i s opačnými názory na legalitu tohoto soudu i celého procesu, kdy zastánci tohoto názoru argumentují, že Norimberský soud a jeho rozsudek byly pouhým potrestáním poraženého státu a jeho představitelů vítěznými mocnostmi.¹²⁴

Kapitolku o významu Norimberského procesu můžeme reprezentativně uzavřít slovy dr. Prokopa Drtiny, tehdejšího ministra spravedlnosti: „Souzení a potrestání válečných

¹²² EČER: *Norimberský soud*, s. 5.

¹²³ SUNARDI, Teddy. *Mezinárodní vojenské tribunály po druhé světové válce*. Disertační práce. Praha: UK, 1998, s. 1. Dobově srov. ZAJÍČEK, Karel a kol. *Československo a norimberský proces*. Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu. Praha: Ministerstvo informací, 1946, passim, a EČER: *Norimberský soud*, s. 8 a 9.

¹²⁴ ŠTURMA: *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*, s. 114.

zločinců 2. světové války před Mezinárodním soudním dvorem v Norimberku je nejen aktem odplaty a zadostiučinění, nýbrž i přesvědčujícím dokladem historické spravedlnosti, dokazující, že nelze beztrestně zotročovati národy a páchatí násilí. A i když dějinná spravedlnost, jakožto nejvyšší politický a sociální činitel mezi národy neprojeví se vždy hned, přece hromadění zločinů má svou míru, jejíž naplnění nutně vyvolává uplatnění této spravedlnosti v celé její šíři. Mezinárodní proces s válečnými zločinci v Norimberce je toho typickým dokladem a historickým mezníkem při budování nové lidské pospolitosti, v níž idea bude navždy povýšena nad hrubou silu.¹²⁵

¹²⁵ DRTINA, Prokop. Význam norimberského procesu pro mír a světovou spravedlnost. In *Československo a norimberský proces*, s. 3.

Závěr

Generál justiční služby prof. JUDr. Bohuslav Ečer se řadí k nejvýznamnějším osobnostem českých právních dějin. Ve své době byl světově uznávanou autoritou v oblasti mezinárodního práva trestního a pro řadu lidí ztělesňoval „trestající spravedlnost“. Bohužel povědomí o jeho osobnosti a díle není velké, což bylo také impulsem pro sepsání této diplomové práce.

Chtěli jsme především zdůraznit jeho úsilí o záchranu Československa a zbytku Evropy před nacistickým Německem, poukázat na jeho práci při utváření nového poválečného mezinárodního právního řádu, vyzdvihnout jeho zásluhy na vytvoření a přijetí pravidel, na základě kterých byli posléze největší váleční zločinci 20. století souzeni a potrestáni.

Diplomovou práci jsme systematicky rozdělili na dvě části – životopisnou a tematickou. Zatímco první část podrobně pojednává o Ečerově životě, druhá část přibližuje Ečerovou práci jak v *London International Assembly*, tak v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*, a především pak jeho podíl na formování koncepce potrestání válečných zločinů po 2. světové válce.

Přibližujeme Ečerovo těžké dětství provázené nedostatkem finančních prostředků a neustálým stěhováním celé rodiny, studia zakončená na pražské právnické fakultě, počátky advokátní praxe i hojné aktivity ve veřejném a politickém životě měst Kroměříže či Brna. Popisujeme jeho předválečnou protihitlerovskou aktivitu, snahy o zachování míru v Evropě a posléze jeho boj za zpochybnění Mnichové dohody.

Dále popisujeme Ečerovy aktivity po obsazení Československa a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, kdy odešel i s celou rodinou do emigrace a snažil se připojit k Československé vládě v Londýně, kde by mohl nabídnout své služby za znovuoobnovení naší vlasti. Nejprve působil v Paříži jako člen mezinárodně právní rubriky pařížského časopisu *Československý boj*, poté byl národním výborem v Paříži přeložen do oddílu zahraniční správy pro přípravu mírové konference. Právě ve Francii začíná připravovat svoji koncepci trestání válečných zločinů. Po obsazení části Francie působil ještě necelý rok na úřadu československého konzula v Marseille a nakonec se přesunul do Anglie, kde intenzivně pracuje na své koncepci potrestání válečných zločinů a jejich pachatelů, včetně otázky zločinnosti útočné války.

Dr. Ečer prezentoval své názory nejen v *London International Assembly* (LIA), neoficiální mezinárodní společnosti vzniklé na podzim roku 1941 za účelem zabývat se nejrůznějšími otázkami souvisejícími s likvidací války a budováním nového mezinárodního

právního řádu, ale bylo mu rovněž umožněno, aby své názory a v té době revoluční stanoviska předložil také v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*, ustanovené na podzim r. 1943.

Jako člen komise LIA pro válečné zločiny předložil této komisi i samotnému plénu LIA řadu návrhů obsahující základní teze jako zločinnost útočné války, trestní a osobní odpovědnost státníků a čelních představitelů, vyslovil myšlenku potrestání hlavních válečných zločinců Mezinárodním trestním soudem. Dále poukazoval na zločinnost celých organizací jako SS, SA či Gestapo a v souvislosti s tím vyslovil absolutní a relativní nepřijatelnost obhajoby uposlechnutím rozkazu nadřízeného. Významným činem, který je dr. Ečerovi připisován, je snaha o definování pojmu válečného zločinu, kdy tento pojem rozšiřuje, a požaduje tak potrestání nejen válečných zločinů v užším smyslu, ale rovněž přípravu a rozpoutání 2. světové války a především zločinů proti humanitě jako zcela nových kategorií pojmu válečného zločinu v širším smyslu. Vesměs všechny jeho návrhy byly komisí a poté i plénem LIA schváleny a staly se tak důležitými podklady pro jednání oficiální *Komise spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*.

V rámci své činnosti v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů* předložil z pozice mimořádného vyslance a zplnomocněného ministra rovněž řadu návrhů a prohlášení. Ve svých návrzích vycházel ze závěrů prezentovaných a schválených v komisi LIA. I přes počáteční negativní postoje ostatních členů Komise se dr. Ečerovi podařilo prosadit prohlášení útočné války za zločin, aby zločiny spáchané z důvodů rasové, náboženské a politické nesnášenlivosti byly potrestány a kvalifikovány jako zločiny proti lidskosti, na základě materiálů prezentovaných dr. Ečerem byl Adolf Hitler společně s říšskoněmeckou vládou Komisí spojených národů zapsán na seznam válečných zločinců a v neposlední řadě, díky neutuchající snaze a boji za spravedlivé potrestání všech, kteří vyvolali toto válečné neštěstí, byla Komisí spojených národů opět na základě podkladů dr. Ečera přijata myšlenka zřídit mezinárodní spojenecký soud pro válečné zločiny.

Návrhy a činnost dr. Ečera a celé československé delegace považujeme proto za stěžejní a velmi důležité. Jak návrhy v komisi LIA, tak návrhy přednesené v *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů* byly těmito institucemi nakonec schváleny a vytvořily tak základ nového mezinárodního právního řádu, na jejichž základě byly vystavěny nové zásady a právní normy mezinárodního práva umožňující poprvé v historii potrestání hlavních válečných zločinců mezinárodním vojenským tribunálem.

Význam těchto návrhů podtrhuje skutečnost, že byly začleněny spojeneckými vládami do *Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy* ze dne 8. 8.

1945. Ečerovy myšlenky tak tvoří nejen východiska této dohody, ale tvoří především podstatu ustanovení obsažených ve Statutu Mezinárodního soudního dvora pro souzení a potrestání hlavních válečných zločinců evropské Osy jako základních dokumentů pro stíhání a potrestání válečných zločinců 2. světové války.

Rozsah naší diplomové práce bohužel neumožnil podrobněji rozebrat činnosti dr. Ečera ve skupině „War Crimes Branch“, jejímž úkolem bylo vypátrat a dopadnout válečné zločince odpovědné za útrapy spáchané na jednotlivých národech. Dr. Ečer společně se svými kolegy měl zájem především na zločincích odpovědných za dění v Československu. Zasluhou činnosti dr. Ečera a jeho blízkých spolupracovníků byl nejen K. H. Frank, ale i například H. Jöckl postaven před spravedlnost československého národa.

Seznam použitých zdrojů

Primární:

Archivní prameny

Archiv Masarykovy univerzity, Fond A1 RMU, Osobní spisy, kart. č. 36, inv. č. 806, JUDr. EČER, Bohuslav.

Právní předpisy

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Zákon č. 217/1921 Sb. z. a n., Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919.

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Zákon č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy.

Paměti

EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, Ústřední vojenské nakladatelství, 1946. 259 s. /Reportážní pásmo Edvarda Cenka/.

Sekundární:

Monografie

BEDÜRFTING, Friedemann. *Třetí říše a druhá světová válka*. Lexikon německého nacionálního socialismu 1933-1945. Praha: Prostor, 2004.

EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1946. 381 s.

EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. 1. vydání. Brno: Zář, tiskařské a vydavatelské podniky, 1946. 58 s.

EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1948. 216 s.

ENDLER, Jiří. *Příběhy brněnských hřbitovů*. Brno: Nakladatelství Ryšavý, 2010. 175 s.

HOZBA, Antonín. *Přehled mezinárodního práva válečného*. Dodatek: trestání válečných zločinců. Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1946. 172 s.

KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer bojovník za právo a spravedlnost*. 1. vydání. Brno: Zář, dříve Novina, tiskařské a vydavatelské podniky, 1946. 46 s.

KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan, ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2011. 385 s.

MÁGR, Antonín Stanislav (red.). *Organizace spojených národů*. Vznik a ustanovení. 1. vydání. Praha: Orbis, 1950. 246 s.

NOVOTNÁ, Monika. *Život a dílo prof. JUDr. Bohuslava Ečera*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 5 s.

POLTORAK, Arkádii. *Norimberský proces*. 2. vydání. Praha: Naše vojsko, Ústřední vojenské nakladatelství, 1973. 380 s.

SUNARDI, Teddy. *Mezinárodní vojenské tribunály po druhé světové válce*. Disertační práce. Praha: UK, 1998. 150 s. /Tištěná disertační práce, obhájená na PF UK/.

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2002. 311 s.

TOMEŠ, Josef. *Průkopníci a pokračovatelé*. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003. Biografický slovník. Praha: Demos; Česká strana sociálně demokratická, 2004. 197 s.

ZAJÍČEK, Karel a kol. *Československo a norimberský proces*. Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu. 1. vydání. Praha: Ministerstvo informací, 1946. 405 s.

Časopisecké a novinové články

ČEJKA, Jiří. Bohuslav Ečer a mezinárodní právo. *Brněnský večerník*, 29. 5. 1990, s. 4.

TIKOVSKÝ, Václav. Causa Bohuslav Ečer. *Reflex*, 1996, roč. VII, č. 45, s. 52-54.

Internetové zdroje

HÁJEK, Adam. *JUDr. Vladimír Vochoč Československý konzul v Marseille 1938 - 1941*. Praha 2009. /Netištěná rigorózní práce, obhájená na FF UK/. Dostupné na: <www.sezimovo-sti.cz/kultura/ebenes/2009_hajek.pdf>.

MENŠÍKOVÁ, Miroslava. Jaroslav Císař [online]. *Encyklopedie dějin města Brna*, aktualizováno 16. 2. 2012 [cit. 26. 3. 2012]. Dostupné na <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=5140>.

SOVADINA, Jiří. Briand-Kellogův pakt (27. 8. 1928) [online]. *Moderni-dejiny.cz*, 3. 8. 2009 [cit. 26. 3. 2012]. Dostupné na <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-briand-kelloguv-pakt-27-8-1928-146/>>.

TRENČANSKÁ Naďa. Gen. JUDr. Bohuslav Ečer [online]. *Valka.cz*, 27. 10. 2007 [cit. 17. 3. 2012]. Dostupné na <www.valka.cz/clanek_12304.html>.

Abstrakt

Šebelová, Lucie. *Bohuslav Ečer a jeho role v Norimberském procesu*. Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, stupeň kvalifikace: magistr. Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D. Olomouc. 2012. 55 s.

Diplomovou prací připomínáme život a dílo generála justiční služby prof. JUDr. Bohuslava Ečera, světově uznávaného odborníka na mezinárodní právo trestní a předsedu československé delegace u Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku.

Práce je rozdělena na část životopisnou a část tematickou. Zatímco část životopisná pojednává ve 13 kapitolách o životní cestě dr. Ečera, přičemž hlavní důraz je položen na jeho aktivity spojené s bojem proti nacismu, část tematická, rozdělená na 8 kapitol, se zaměřuje na vystižení základních Ečerových myšlenek vtělených do návrhů předkládaných v *London International Assembly* (LIA) a *Komisi spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů*.

Dr. Bohuslav Ečer se svými návrhy významně zasloužil o vybudování zcela nových pravidel, zásad a principů mezinárodního práva, převzatých v určité podobě do ustanovení *Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy*, ale především do *Statutu Mezinárodního vojenského soudního dvora* ze dne 8. 8. 1945, na základě kterých mohlo dojít k potrestání válečných zločinů po 2. světové válce. Dr. Ečerovi bývají přičítány také zásluhy na přijetí rozhodnutí spojenců potrestat válečné zločince Mezinárodním vojenským tribunálem.

Abstract

Šebelová, Lucie. *Bohuslav Ečer and his Role in the Nuremberg Trial*. Faculty of Law, Palacký University in Olomouc, qualifications: magistr. Supervisor: JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D. Olomouc. 2012. 55 p.

The diploma thesis aims at commemorating the life and work of the prosecution service general prof. JUDr. Bohuslav Ečer, a worldwide respected specialist in international criminal law and a chairman of the Czechoslovak delegation at the International Military Tribunal in Nuremberg.

The work is divided into two parts: biographical and thematic. The biographical part consisting of 13 chapters deals with the life of dr. Ečer emphasizing his activities connected to fighting Nazism. The thematic part which is divided into 8 chapters focuses on capturing basic Ečer's ideas reflected in the proposals made in *London International Assembly* (LIA) and in *the United Nations War Crimes Commission*.

By his proposals, Dr. Bohuslav Ečer contributed to the creation of completely new rules and principles of the international law which were adopted in the provisions of *Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the Axis*, but especially of *Statute of the International Military Tribunal* from August, 8, 1945. Based on these provisions, war criminals were punished after World War II. Another dr. Ečer's contribution is the acceptance of Allies' decision to punish war criminals at the International Military Tribunal.

Klíčová slova

Bohuslav Ečer, mezinárodní právo trestní, válečné zločiny, zločiny proti míru, zločiny proti lidskosti, útočná válka, Mezinárodní vojenský tribunál, Norimberský proces.

Key words

Bohuslav Ečer, international criminal law, war crimes, crimes against peace, crimes against humanity, attack war, International Military Tribunal, Nuremberg Trial.

Přílohy

Podoba dr. Bohuslava Ečera

Zdroj: <http://www.google.cz/imgres?q=bohoslav+ečer&hl=cs&biw=798&bih=677&gbv=2&tbn=isch&tbnid=JWhTyH7k4Zbo0M:&img>.